

הלכות תשובה פרק ט (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום שיעור – הלכות תשובה פרק ט'

הקדמה כללית

השיעור עוסק בפרק ט' של הלכות תשובה, שהוא הפרק הלפני אחרון בספר המדע. הרמב"ם מתייבב כאן לענות על שאלה יסודית: אם עיקר שחר המצוות הוא חיי העולם הבא (כפי שהסביר בפרקים ח'), כיצד מתיישב זה עם כל התורה כולה שמדברת על שחר ועונש של עולם הזה?

[הערת מבנה:] מוצג שהרמב"ם נוקט באותו מבנה כבר בפעם השלישית בספר המדע: תחילה הוא מניח יסוד, מביא ראיות מפסוקים וחז"ל, מסביר קשיים שכליים, ואחר כך שואל: מה עושים עם כל הפסוקים שנראים הפוך?

הלכה א – חלק ראשון: עיקר השחר הוא עולם הבא, והקושיא מהבטחות עולם הזה

דברי הרמב"ם:

„אחר שנודע שמתן שחרן של מצוות והטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי העולם הבא... והנקמה שנוקם מן הרשעים שעזבו אורחות הצדק הכתובות בתורה היא הכרת... מה הוא זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כך ואם לא תשמעו יקרה אתכם כך, וכל אותן הדברים בעולם הזה, כגון שובע ורעב, מלחמה ושלוש, מלכות ושפלות, ישיבת הארץ וגלות, הצלחת מעשה ואבדה, ושאר כל דברי הברית...”

פשט:

הרמב"ם מעמיד קושיא: אם עיקר שחר המצוות הוא חיי העולם הבא, כיצד מתיישב זה עם כל התורה כולה שמדברת על שחר ועונש של עולם הזה – שובע, רעב, מלחמה, שלום, מלכות, שפלות, ישיבת הארץ, גלות, הצלחה, אבדה?

חידושים והסברות:

1. כפל לשון הרמב"ם – „מתן שחרן של מצוות” = „הטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה'”: כאשר הרמב"ם מביא כפל לשון, הוא מתכוון ששתי הלשונות הן אותו דבר. „מתן שחרן של מצוות” הוא לשון חכמים ונשמע כמו טרנזקציה – עושים מצוות, מקבלים שחר. אבל הרמב"ם מגדיר זאת טוב יותר: זוהי „הטובה” – מדרגה של טוב שאדם זוכה לה לאחר שעבד מספיק ושחר דרך ה'. זוהי הגדרה מדויקת יותר מאשר טרנזקציה פשוטה.

2. „דרך ה' הכתוב בתורה” – כולל גם מצוות מעשיות וגם מידות/אמונות: „מצוות” מתייחס לכל המצוות המעשיות (עשה ולא תעשה), בעוד „דרך ה'” מתייחס ל„והלכת בדרכיו” – מידות ואמונות, כפי שאברהם אבינו כבר היה לו. אבל „הכתוב בתורה” מבהיר ששניהם – מצוות ודרך ה' – כלולים בתורה.

3. „הכרת תכרת הנפש היא עונה בה” – שני פירושים אפשריים: (א) זהו עונש – הנפש נכרתת מחיי העולם הבא. (ב) זוהי תוצאה טבעית – הנפש „מלוכלכת” בעוון, ולכן אינה מסוגלת להשיג השגות אלוקיות. הרמב"ם מתכוון בעיקר ללשון הכפולה „הכרת תכרת” – כרת בעולם הזה וכרת בעולם הבא, כפי שחז"ל דרשו.

4. רשימת הרמב"ם של שחר/עונש בעולם הזה – סדר ומשמעות: הרמב"ם מונה: שובע ורעב, מלחמה ושלוש, מלכות ושפלות, ישיבת הארץ

וגלות, הצלחת מעשה ואבדה. הוא בדרך כלל מתחיל בטוב ומסיים ברע, למעט במלחמה ושלוש ומלכות ושפלות שבהם הוא אומר את הרע תחילה. „מלחמה” אינו אומר שמפסידים, אלא שיש מצב של מלחמה, אין מנוחה. גם מצוין שהקטגוריות אינן בלעדיות – אפשר לגור בארץ ישראל אבל במצב של מלחמה, או בארץ ישראל אבל בשפלות (כמו תחת הרומאים).

5. [הקדמה/יסוד]: הסוד הגדול יותר של הרמב"ם בספר המדע: מלבד גוף וכוח החיים (שקוראים לו לפעמים נפש/נשמה – לב, דם, כוח חיים), יש עוד דבר גדול יותר: ההשגה של אדם, החכמה, שעושה אדם דומה למלאך, וזה חי לעולם ועד. זה קשה לאדם להשיג – הן אלוקות, הן נשמה טהורה בלי גוף.

הלכה א – חלק שני: „כל אלה הדברים אמת היו ויהיו”

דברי הרמב"ם:

„כל אלה הדברים אמת היו ויהיו.”

פשט:

הרמב"ם עונה: כל ההבטחות של עולם הזה הן אמת – הן היו ועוד יהיו.

חידושים והסברות:

1. שלושה פירושים אפשריים ל„אמת”:

- (א) „אמת” אינו רק מה שיהיה, אלא מה שמופשט – אמת נצחית. „היו” – היה, „ויהיו” – עוד יהיה.

- (ב) אולי הרמב"ם מתכוון שלא לחשוב שהברית בטלה – נגד דתות אחרות (נצרות) שטוענות כך. חלילה – הכל עדיין אמת.

- (ג) „ויהיו” תקף אפילו בימות המשיח – גם לאחר ביאת המשיח יהודים לא יאבדו בחירה, ואם לא יהיו ראויים, יכולה לבוא גלות חדשה או שפלות. הברית לעולם אינה בטלה.

הלכה א – חלק שלישי: „ובזמן שאין אנו עוברים... יגיעו / תקרא”

דברי הרמב"ם:

„ובזמן שאין אנו עוברים על מצוות התורה יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולם, ובזמן שאנו עוברים עליהם תקרא אותנו הרעות הכתובות.”

פשט:

כאשר אנו שומרים תורה, באות טובות; כאשר אנו חוטאים, פוגעות בנו הרעות הכתובות בתורה.

חידושים והסברות:

1. הדיוק של „יגיעו” לעומת „תקרא”: דיוק חשוב מאוד – בטובות כותב הרמב"ם „יגיעו” (אקטיבי – הקב"ה מביא), אבל ברעות כותב „תקרא” (בלשון נקבה/מקרה – יקרה לנו). זה מתאים לשיטת הרמב"ם בהלכות תעניות (סוף ספר זמנים): טובות באות דרך השגחה פרטית מכוונת, אבל רעות אינן שהקב"ה עושה רע באופן אקטיבי – אלא הסתרת ההשגחה, הקב"ה מסיר את השגחתו. זהו פירוש „והלכתי עמכם בקרי” – מקרה, טבע בלי השגחה.

2. מקבילה לעולם הבא: אותו עיקרון כמו שיטת הרמב"ם לגבי עונש בעולם הבא – העונש אינו עונש חיובי, אלא העדר השארת הנפש. אין לך

„והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד — שיעזרו אותנו... שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב... וישפיע לנו כל הטובות המחזקות את ידינו לעשות את כל התורה כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב... כדי שלא נהיה עסוקים כל ימינו בדברים שהגוף צריך להם אלא נהיה פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא.”

פשט:

אם נעשה תורה בשמחה ונהגה בחכמה, הקב"ה יסיר את כל המניעות (מחלה, מלחמה, רעב) ויתן את כל הטובות (שובע, שלום, עושר) — לא כשכר, אלא כדי שנהיה פנויים ללמוד חכמה ולעשות מצוות, כדי לזכות לעולם הבא.

חידושים והסברות:

1. שני תנאים — „בשמחה ובטובת נפש” + „ונהגה בחכמתה תמיד”: הרמב"ם מוסיף שני יסודות נוספים: (א) לא סתם לעשות מצוות, אלא לעשותן בשמחה ובטובת נפש — בחשק; (ב) „ונהגה בחכמתה תמיד” — לחשוב תמיד בחכמה. זהו מוטיב שהרמב"ם יפתח מאוד יותר מאוחר יותר.

2. שני צדדים של ההבטחה — הסרת רע + הוספת טוב: (א) „שיסיר... כל הדברים המונעים” — הסרת מניעות; (ב) „וישפיע... כל הטובות המחזקות” — הוספת עזרה חיובית. שניהם משרתים את אותה מטרה: לאפשר יותר תורה.

3. „ללמוד בחכמה” — לא „ללמוד בתורה”: דיוק ראוי לציון — הרמב"ם כותב „ללמוד בחכמה”, לא „ללמוד בתורה”. זה מתאים לשיטתו ש„חכמה” (שכוללת חכמת המציאות, פילוסופיה, מטפיזיקה) היא חלק מהתכלית, לא רק תלמוד תורה במובן הצר.

4. טיעון „פרנסה”: אם אדם לומד תורה אבל מתרחשת מחלה או מלחמה, הוא לא יכול להמשיך ללמוד — זה „לא הוגן”, כי הוא עשה את שלו אבל לא יכול לזכות לעולם הבא בגלל נסיבות. לכן הקב"ה אומר: אם תלמד, אני אדאג שלא תצטרך להיות עסוק בצרכי הגוף.

5. „בשמחה ובטוב לבב” — מה זו עבודה בשמחה? שני פירושים: (א) כאשר היה לך טוב („מרום כל”) לא עבדת — „בשמחה” מתאר את הנסיבות (כשהיתה לך שמחה). (ב) „בשמחה” היא דרך עבודת ה' — צריך לעבוד בשמחה. רוב המפרשים לא לומדים כמו הרמב"ם. שמחה = ידיעה שדעת הוא העיקר: האדם מבין שעיקרו הוא נשמתו, דעתו. הוא שמח לעבוד את ה' כי הוא יודע שזו הטובה האמתית. זה מקביל ל„עובד מאהבה” שהרמב"ם יאמר בפרק י'. שמחה עומדת מול יראה — שני אנשים, אחד עובד מראה ואחד בשמחה. התכלית העיקרית היא עבודה בשמחה.

הלכה א — חלק שביעי: הפסוק „וצדקה תהיה לנו”

דברי הרמב"ם:

„ובכן הרענו בתורה, אחר שהבטיח בטובות העולם הזה — 'וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת.'”

פשט:

לאחר שהתורה הבטיחה טובות בעולם הזה, הרמב"ם מביא את הפסוק ש„צדקה תהיה לנו” — טובות העולם הזה אינן באות אחרי המצוות (כשכר), אלא עם המצוות — להוסיף, לאפשר עוד מצוות.

חידושים והסברות:

1. „שכר מצוה מצוה” — ממש כפי שהרמב"ם מבין: הפסוק „וצדקה תהיה לנו” בא אחרי הבטחת טובות העולם הזה, והוא אומר: טובות העולם הזה באות כדי לאפשר עוד מצוות. זהו הפירוש האמיתי של „שכר מצוה מצוה.”

את השכר, ממילא אתה „אובד” — כמו בהמה. „אובד” אינו משהו שצריך לעשות באופן אקטיבי, זה מה שהיה קורה באופן טבעי בלי ההשגחה.

3. פירוש חלופי ל„תקרא” — בלשון קריאה: אפשר היה לחשוב ש„תקרא” הוא מלשון קריאה (לקרוא), לא מקרה. כלומר, העולם הוא כמו ספר, והקב"ה „קורא” את האירועים בעולם. אבל הרמב"ם מתכוון בלשון מקרה.

הלכה א — חלק רביעי: „אין אותן הטובות סוף מתן שכרן” — עולם הזה אינו התכלית

דברי הרמב"ם:

„אין אותן הטובות הם סוף מתן שכרן של מצוות, ולא אותן הרעות הן סוף הנקמה שנוקמים מעובר על כל המצוות.”

פשט:

הטובות בעולם הזה אינן השכר הסופי, והרעות אינן העונש הסופי.

חידושים והסברות:

1. החילוק בין „סוף” (תכלית) ל„אמצעים” (כלים): נקודת העיקרית של הרמב"ם: טובות עולם הזה הן אמצעים (means), לא תכלית (end). כפי שהרמב"ם אומר בהקדמתו — החילוק בין „the end” ל„the means”, או בעברית: ה„היכי תמצא” וה„תכלית”. השכר האמיתי על תורה ומצוות הוא עולם הבא. אבל כדי להגיע לעולם הבא, צריך עולם הזה מתפקד.

2. „שכר מצוה מצוה” — ממש כפי שהרמב"ם מתכוון: שכר של מצוה הוא שאתה יכול לעשות עוד מצוה. הטובות בעולם הזה הן השכר במובן שהן מאפשרות עוד תורה ומצוות.

הלכה א — חלק חמישי: „אלא כך היא עצת הדברים” — הסבר המערכת של הרמב"ם

דברי הרמב"ם:

„הקב"ה נתן לנו תורה זו, עץ חיים היא... כל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה — זוכה בה לחיי העולם הבא, לפי גודל מעשיו וגודל חכמתו הוא זוכה.”

פשט:

הקב"ה נתן לנו את התורה, שהיא „עץ חיים” — עץ החיים, כלומר חיי העולם הבא. מי שעושה כל הכתוב בתורה ויודע זאת ב„דעה גמורה נכונה”, זוכה לעולם הבא לפי מדרגתו.

חידושים והסברות:

1. „דעה גמורה נכונה” — לא רק אמונה פשוטה: הרמב"ם מוסיף תנאי קריטי — לא מספיק לעשות מצוות; צריך גם לדעת את התורה ב„דעה גמורה נכונה”. זה אומר: להבין את חכמת התורה, סודות התורה, חכמת המציאות. „לאפוקי” מי שידע זאת רק „בבחינת אמונה פשוטה” — זה לא „דעה נכונה” ולא „דעה גמורה”. בלי זה אין עולם הבא. זוהי שיטה חזקה של הרמב"ם.

2. עולם הבא אינו „one size fits all”: „לפי גודל מעשיו וגודל חכמתו” — שני הגורמים קובעים את מדרגת עולם הבא. לא רק מעשים, לא רק חכמה — שניהם יחד.

3. „אין שכר בשאול”: אדם מת אינו יכול להיות צדיק או רשע. צריך להיות „יצור חי” כדי לזכות. לכן צריך עולם הזה מתפקד.

הלכה א — חלק שישי: „והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש”

דברי הרמב"ם:

זה מתיישב עם העיקרון הזה שהעונש שולל את האפשרות של תשובה? זה מתחבר להלכות תשובה פרק ו', שזה עונש על חטאים שלא יכולים לעשות תשובה — „הכל מעגל”.

הלכה

הלכה א — חלק אחד עשר: „נמצא פירוש כל אותן הברכות והקלות” — הכלל של הרמב"ם

דברי הרמב"ם:

„נמצא פירוש כל אותן הברכות והקלות על דרך זה: אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו, משפיע לכם הברכות ומרחיק הקלות, עד שתהיו פנויים להחכים בתורה ולעסוק בה, כדי שתזכו לחיי העולם הבא, וייתב לך לעולם שכולו טוב, ותאריך ימים לעולם שכולו ארוך.”

פשט:

ברכות = אמצעים כדי לוכל ללמוד → עולם הבא. קלות = צרות שמעסיקות את האדם → לא יכול ללמוד → מאבד עולם הבא. „זוכה לשני עולמות.”

חידושים והסברות:

1. הפסוק „כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול”: הרמב"ם מביא את הפסוק שאחרי המוות („בשאול” — לא גיהנום, אלא אחרי המיתה) כבר לא יכולים לקנות מעשה, דעת וחכמה. זה מתאים לשיטת הרמב"ם שצריך שניהם: מעשים טובים ודעת וחכמה. אם לא קנו חכמה בעולם הזה, כבר לא יכולים לעלות לצרור החיים.

הלכה א — חלק שנים עשר: „שבזמן שהאדם טרוד בעולם הזה” — המנגנון

דברי הרמב"ם:

„שבזמן שהאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה וברעבון, אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוות שבהם זוכין לחיי העולם הבא.”

פשט:

כאשר אדם עסוק בצרות — מחלה, מלחמה, רעב — הוא לא יכול להיות עוסק בחכמה ובמצוות.

חידושים והסברות:

1. „אינו מתעסק” — בדרך כלל, לא בהכרח: הרמב"ם מדבר „באופן כללי.” אם אדם מצליח בכל זאת בצרות לעלות בחכמה (כמו החזון איש שסבל, לא היו לו ילדים, לא היה „אדם מאושר”), הוא גבוה יותר מהמדרגה הרגילה.

2. לשון העונש — „מה אביא עליכם כל הקלות האלו ואסיר כל הברכות, עד שיכלו ימיהם בבהלה ופחד”: זה ממש לשון התוכחה: „בערב תאמר מי יתן בוקר... ופחד לבבך.”

3. „ולא יהיה להם לב פנוי ולא גוף שלם”: הרמב"ם מחבר זאת למה שאמר קודם: צריך „גוף שלם” למצוות ו„לב פנוי” (לב שקט) כדי להיות עוסק בחכמה — „כדי שיזכו בהם לחיי העולם הבא.” העונש מסיר את שני התנאים.

היסוד העיקרי: אי אפשר שיהיה עולם הזה רע ועולם הבא טוב

כלל הרמב"ם:

אין דבר כזה שלאחד יהיה עולם הזה רע ועולם הבא טוב. או שיש לו שני העולמות, או שאין לו שניהם.

פשט:

אם הקב"ה רוצה להעניש מישהו, הוא לא יכול רק לקחת עולם הבא — הוא חייב גם לקחת עולם הזה, כדי שנשמתו לא תהיה לה זמן לעבודת ה'. להיפך,

הלכה א — חלק שמיני: הצד השלילי — עונש = הסרת האפשרות ללמוד

דברי הרמב"ם:

„וכן יעניש את עוברי התורה שימנע מהם... כל הטובות האלו... ויביא עליהם רעות המונעים אותם מלקנות העולם הבא.”

פשט:

העונש על עוברי תורה הוא שהקב"ה מסיר את הטובות ומביא רעות שמונעות מהם להגיע לעולם הבא.

חידושים והסברות:

1. „שימנע מהם... דעתם” — מה זה „דעת”? הרמב"ם לא מתכוון שהקב"ה מסיר את כל דעתם, אלא הוא מסיר את דעתם מלהיות עוסקים בתורה — יכולתם להיות עוסקים בתורה נלקחת.

2. מקבילה להלכות תשובה פרק ו': זהו אותו עיקרון כמו שיטת הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ו' — שאחד העונשים על חטא הוא שלא יכולים לעשות תשובה. זה הופך ל„מעגל” — חטא מביא עונש, עונש מונע תשובה, שמביא עוד חטא.

3. מקבילה להלכות תלמוד תורה — „כל המקיים את התורה מעוני”: כאשר יש עדיין מה לאכול אבל לא לומדים תורה, אז הקב"ה מסיר אפילו את זה — כדי שלא יוכלו להמשיך.

הלכה א — חלק תשיעי: „ובכן הרענו בתורה שאם נעזוב התורה... ונעסוק בהבלי הזמן”

דברי הרמב"ם:

„ובכן הרענו בתורה שאם נעזוב התורה... ונעסוק בהבלי הזמן...”

פשט:

אם נעזוב ברצוננו את התורה ונתעסק בהבלי הזמן (שטויות זמניות), יבואו רעות.

חידושים והסברות:

1. בחירה חפשית: הרמב"ם מדגיש שזה מדבר כאשר עדיין יכולים ללמוד — „כשאנו יכולים עדיין” — ומחליטים ברצון עצמי לא לעשות. זהו החילוק — בחירה חפשית לעזוב את התורה.

הלכה א — חלק עשירי: מעגל העונש — „תחת אשר לא עבדת” ו„וישמן ישרון ויבעט”

דברי הרמב"ם:

הרמב"ם מביא את הפסוק „תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל” ואת הפסוק „וישמן ישרון ויבעט”.

פשט:

כאשר לאדם היה הכל טוב („מרוב כל”) ואז רצה — ברצונו החופשי — לא לעבוד את ה', אלא להתעסק ב„הבלי הזמן”, העונש הוא שהקב"ה מסיר את טובת העולם הזה ומביא צרות, כך שהאדם כבר לא יכול לקנות עולם הבא.

חידושים והסברות:

1. שלוש אפשרויות של „עבודה”: לאדם יש שלוש אפשרויות — לעבוד את ה', לעבוד את עצמו (עולם הזה בנחת), או לעבוד אויבים/פריצים (גלות, צרות). מי שרצה „לעבוד את עצמו” כאשר יכול היה לעבוד את ה', נענש ש„יעבוד אויבים” — ואז כבר לא יכול ללמוד בכלל.

2. „תחת” — המראה ההפוכה: הפסוק „תחת אשר לא עבדת” אומר שהעונש הוא מראה ישירה של החטא. בחרת בעולם הזה? הקב"ה עושה אותך עוסק בעולם הזה — אבל עכשיו תחת צרות, לא תחת נחת. זה שולל את ישוב הדעת, וממילא לא יכולים לקנות חכמה.

3. כיצד זה מתיישב עם תשובה בסוף החיים? קושיא קשה: הרמב"ם אומר בהלכות תשובה שאפשר לעשות תשובה אפילו בסוף החיים — כיצד

פשט: ימות המשיח אינו התכלית עצמו — זו הכנה לעולם הבא. ההשתוקקות לימות המשיח היא כי תהיה מנוחה משעבוד מלכויות, ויוכלו ללמוד תורה כהוגן, ודרך זה לזכות לעולם הבא.

חידושים והסברות:

1. **הקושיא על „נתאוו נביאייהם וחכמיהם“:** אם ימות המשיח הוא רק זמן של מנוחה בעולם הזה, והתכלית האמיתית היא עולם הבא — מדוע דווקא נביאים וחכמים, שמבינים שכר רוחני ועונג רוחני, השתוקקו לימות המשיח? הם היו צריכים להשתוקק ישר לעולם הבא! מילא כל ישראל — יהודים פשוטים — מובן, אבל נביאים וחכמים?

2. **התירוץ — ימות המשיח הוא „עולם הזה חשוב“:** לפי היסוד שהרמב"ם בנה: ימות המשיח הוא אכן עולם הזה (עולם כמנהגו נוהג), אבל זו הכנה קריטית לעולם הבא. צריך להיות (א) בלי שעבוד מלכויות, ו(ב) משיח שהוא רב טוב — דרך זה אפשר ללמד מכל אחד חכמה ודרך ה', ודרך זה לזכות לעולם הבא. לכן מובן שאפילו נביאים וחכמים משתוקקים לזה — כי דווקא חכם רוצה שכל העולם יגיע לחכמה.

3. **„מלכות הרשעה“ — משמעות עמוקה יותר:** מלכות הרשעה לא אומר רק שמלכות גוזרת שאי אפשר ללמוד. זה אומר שכל העולם חי על שטויות, עבודה זרה ושטויות — אדם לא יכול להרגיש שקט בסביבה כזו. זה מפריע לא רק באופן מעשי, אלא גם רוחנית. הרמב"ם במורה נבוכים מביא שנבואה צריכה להיות מתוך שמחה, ומי שמדוכא תחת מלכות הרשעה יש לו עצב גדול שמונע נבואה. גם בהקדמה ליד החזקה כותב הרמב"ם שכאשר נתרבו הצרות, לא היה עוד השכל להעביר תורה שבעל פה מדור לדור כראוי.

שלוש מעלות המשיח — מלכות, חכמה, נבואה

דברי הרמב"ם:

„כשיעמוד המלך המשיח מזרע דוד, בעל חכמה יתר משלמה, ונביא גדול קרוב ממשה רבינו. לפיכך ילמד כל העם ויורם דרך ה'“.

פשט:

המשיח יאחד שלוש מעלות: מלכות מדוד, חכמה יותר משלמה, ונבואה קרובה למשה רבינו. דרך זה הוא ילמד את כל העם.

חידושים והסברות:

1. **שלושת המקורות של כוחות המשיח:** מלכות באה לו מדוד (זרע דוד), חכמה לוקח משלמה (יתר משלמה), ונבואה לוקח ממשה רבינו (קרוב ממשה — קרוב למדרגת משה, אבל לא שווה, כי גדול ממשה רבינו אין). זה עושה אותו למלמד האידיאלי: יש לו את הסמכות (מלכות), את התוכן (חכמה), ואת הקשר האלוקי (נבואה).

2. **„לפיכך ילמד כל העם“ — המשיח הוא בעיקר רב:** התפקיד העיקרי של המשיח אינו רק פוליטי-צבאי, אלא הוא רב טוב. כאשר מתפללים למשיח, מתפללים בעצם לרב טוב. מלבד מה שהוא עושה מנוחה משעבוד מלכויות (שלילי — הסרת מניעות), הוא גם מוסיף חיובי — הוא מלמד דרך ה'.

3. **„בפיו יהרוג רשעים“ — הסבר חדש:** כולם יודעים לומר שהמשיח הורג רשעים בפיו. החידוש: איך? דרך זה שהוא רב טוב כמו שלמה, דוד, וכמעט משה — הוא מלמד לא רק יהודים, אלא גם גויים. דרך זה רשעים „נהרגים“ — לא פיזית, אלא דרך חכמה ולימוד.

הגויים בימות המשיח

דברי הרמב"ם (עם פסוקים):

„שנאמר 'והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים... ונהרו אליו כל הגוים, והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה'...“

אם הקב"ה רוצה לתגמל משהו, הוא לא יכול לומר „בעולם הזה היו לך חיים רעים אבל בעולם הבא יהיה לך טוב“ — הוא חייב לתת לו קודם טוב בעולם הזה, ודרך זה יוכל להיות לו עולם הבא.

חידושים והסברות:

1. **זוהי הנקודה העיקרית שהרמב"ם אומר אחרת מרוב המפרשים האחרים:** אי אפשר לפצות על רעות בעולם הזה דרך עולם הבא. שניהם חייבים ללכת יחד. זהו הטעם שהתורה מבטיחה הבטחות על עולם הזה טוב — כי בלי זה גם עולם הבא אינו אפשרי.

2. **המנגנון ההגיוני — לפי ערך החכמה שקונה בעולם הזה:** כמה שחסר לאדם בעולם הזה, חסר לו גם בעולם הבא, כי „לפי ערך החכמה שקונה בעולם הזה“ — עולם הבא פרופורציונלי למה שקונים בעולם הזה. גוף שלם הוא תנאי — מי שחולה ומוחו לא עובד, הוא יכול להיות הצדיק הגדול ביותר, הוא לעולם לא אוכל חמץ בפסח, אבל הוא לא יכול לחשוב, וחשיבה היא תנאי לעולם הבא.

3. **הקושיא של „לפום צערא אגרא“ וצדיק ורע לו:** הרי רואים שאנשים שיש להם צרות עדיין יכולים ללמוד — ואפילו לחשוב עשרת אלפים פעמים יותר מאנשים שטוב להם! הרמב"ם עצמו אומר שעושר מונע אנשים — כשטוב להם הם לא חושבים! **תשובה:** זה ה„יוצא מן הכלל“ מי שמקיים תורה מעוני, שהוא מתגבר, דרך זה הוא נעשה עוד יותר טוב — אבל זה לא הכלל, זה היוצא מן הכלל. ה„סיפור העיקרי“ של שכר ועונש הוא כפי שהרמב"ם מניח אותו.

4. **חידוש לגבי החזון איש:** החזון איש עצמו אומר שהיו לו „כל ימיו ביסורים ומכאובים.“ אבל הרמב"ם אולי היה אומר שלחזון איש אכן היו חיים טובים — היתה לו מנוחה נפש עצומה, וזו צורה של שכר. אם לחזון איש היו חיים „קלים“, אולי היה מגיע עוד הרבה יותר גבוה במדרגות החכמה, והיה לו עולם הבא עוד יותר גדול.

5. **הגדר של „עונש“ לפי הרמב"ם:** מי שיש לו צרות בעולם הזה — זה עצמו כבר עונש. הוא נכרת בעולם הבא, כי אי אפשר — מעשה אחד של חשבון שכר ועונש הוא שהוא מאבד בעולם הזה הכל, זה כבר עונש, זו לא דרך שבה אפשר לקבל שכר.

6. **המדרש שליהודים יש עולם הבא ולגויים עולם הזה:** נשאלת השאלה כיצד זה מתיישב עם הרמב"ם — כי לפי הרמב"ם צריך שני העולמות יחד, לא אחד בלי השני.

7. **[מחלוקת בהברותא]:** החברותא אומר: אני חולק על הרמב"ם מתחילה ועד סוף. מה שהרמב"ם אומר שהתורה צריכה להבטיח טוב על עולם הזה כדי שיוכלו ללמוד, אינו נכון — אפשר ללמוד בדיוק כמו כן בעוני. **תשובה:** בוודאי יש הרבה אנשים שמתגברים, אבל זה היוצא מן הכלל, לא הכלל. הרמב"ם מניח דרך כללית שמתאימה לרוב המקרים. **הערה:** הרבה יהודים גדולים אכן לא הסכימו עם הרמב"ם לגבי בעיה זו. אפשר לחלוק על הרמב"ם.

8. **הסיפור של הרמב"ם מתאים ל„ויהי בימי שפוט השופטים“:** הרמב"ם גורם לכך שהסיפור בתורה — כמו „ויהי בימי שפוט השופטים“ — יהיה יפה מאוד. אבל במציאות רואים שזה לא תמיד מתאים. זה אולי חלק מהסתרת פנים שאנחנו צריכים לחיות איתו במשך אלף השנים האחרונות.

הלכה א — חלק שלושה עשר: ימות המשיח — מדוע נביאים וחכמים השתוקקו?

דברי הרמב"ם:

„ונתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם... כדי שיהיו נחים ממלכות הרשעה שאינה מנחת להם לישראל לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן... וימצאו להם מרגוע... כדי שיזכו לחיי העולם הבא... לפי שבאותן הימים תרבה הדעת והחכמה והאמת, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'“.

„אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד”

דברי הרמב"ם:

„ונשתונו בדברי חכמי הראשונים שאמרו אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד.”

פשט:

הרמב"ם מסכים עם מאמר חז"ל שההבדל היחיד בין עולם הזה לימות המשיח הוא שעבוד מלכות.

חידושים והסברות:

1. **שעבוד מלכות אינו דבר קטן:** מה ש„אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות” לא אומר שזה דבר קטן. מלכות יכולה להביא איתה דברים טובים אדירים — מנוחה, אפשרות ללמוד, רב טוב (המשיח עצמו), חכמה לכל העולם. „שעבוד מלכות בלבד” כולל בתוכו את כל ההיבטים החיוביים של מלכות ישראל אמיתית.

[דיגרסיה: גאולות קטנות ומשיחים קטנים]

בדיוק כמו שיש אתחלתא דגאולה — שרבנים קוראים „גאולות קטנות” — כאשר יש קצת מנוחה מהגויים, כך יש גם „משיחים קטנים”. כאשר קבוצה קטנה של יהודים יושבים יחד, עוסקים במצוות, בשקט, ורב מלמד אותם דרך ה' — זו בחינת משיח. מזה אומרים חסידים שכל רבי הוא בחינת משיח: מהו משיח? הוא מלמד דרך ה', ואפשר לשבת וללמוד ואף אחד לא מפריע.

ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה... ושפט בין הגוים... וכתתו חרבותם לאתים... לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה.”

פשט:

כל העמים יבואו ללמוד מהמשיח, ודרך זה יהיה שלום בעולם.

חידושים והסברות:

1. **שלום בא מדעת, לא מכוח צבאי:** הקטע המפורסם של נבואה שיהיה שלום — „לא ישא גוי אל גוי חרב” — בא גם מדעת. אם יש מחלוקת, הולכים למשיח לשאול מה ההלכה, והוא יפסוק, ולא יהיה ריב. השלום הוא תוצאה של חכמה, לא של כוח.

2. **מדד לגאולה:** כל עוד עמים באים לארץ ישראל בגלל נשק חדש או כלי מלחמה טוב יותר, הם עדיין רחוקים מהגאולה של מלכות בית דוד. הסימן של גאולה אמיתית הוא כאשר עמים באים ללמוד דרך ה'.

3. **„כל הגוים” — פירושו:** „כל הגוים” לא אומר דווקא כל העמים ממש, אלא כל עם ישלח את חכמיו ללמוד מיהודים.

4. **גויים ועולם הבא דרך לימוד מהמשיח:** לפי הרמב"ם יצא שהגויים שיבואו ללמוד מהמשיח יקבלו בסוף גם עולם הבא. הרמב"ם כבר אמר קודם שחסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא — אבל כאן יותר: יהיה להם לא רק מעשים טובים כמו חסיד אומות העולם רגיל, אלא תהיה להם חכמת אלוקות, העיסוק באלוקות עצמו.

תמלול מלא

הלכות תשובה פרק ט' — ביאור הבטחות התורה בעולם הזה

הקדמה לשיעור

דובר 1: אה, רבותי, אנחנו לומדים הלכות תשובה פרק ט'. אמור את ההקדמה שלך.

דובר 2: כן, אנחנו מחזיקים כבר ברוך השם כמעט בסוף ספר המדע, וברוך השם שכל שיעור נשמע על ידי כמה מאות אנשים, והגיע הזמן לקחת את השיעור לרמה הבאה כמו שאומרים. אנחנו הולכים עוד מעט להתחיל עכשיו ספר אהבה. החל מספר אהבה יהיה עכשיו על כל שיעור נותן חסות לשיעור, כדי שנוכל לקיים את בית המדרש הזה ושנוכל להמשיך עם השיעור. אז כל יום יוכרזו שמות הנדבנים, לעילוי נשמות, וכן הלאה.

ובעזרת השם אנחנו הולכים לעשות סיום גדול כשנסיים, לא משנה מתי נסיים ספר המדע, אבל על כל פנים בוודאי כשנסיים בעזרת השם ספר אהבה, נתכנס עם מאות אנשים, מקשיבי השיעור, ונחגוג את שמחת התורה. נפלא.

דובר 1: פרק ט' בפנים.

דובר 2: וצריך לדעת שהשיעור מוקלט בדרך כלל מראש, אז בעזרת השם מחר נתחיל להקליט ספר אהבה. אז מי שרוצה להתנדב את הפרק הראשון, ישלח הודעה. יעשו קישורים רשמיים עם דברים. אפשר לשלוח הודעה לי, או לר' יואל אשר, או לשאר הגבאים של השיעור, ואפשר להצטרף. יכול להיות שהראשונים כבר תפוסים, נבדוק, אבל על כל פנים שיתקשרו כבר. נו.

אה, עכשיו נלמד פרק ט'.

הלכה א — השאלה: איך מתיישב עולם הבא עם הפסוקים של שכר בעולם הזה?

המבנה של הרמב"ם בספר המדע

דובר 2: אומר הרמב"ם. הנה, אנחנו למדנו, כמו שלמדנו, אמרתי קודם, היסוד, אדרבה, היסודות תמיד בספר המדע, ראינו זאת כבר פעם שלישית,

אני חושב, או אפילו אותו סוג מבנה. תחילה הוא מסביר יסוד, הוא מביא על זה כמה ראיות מפסוקים, מאמרי חז"ל, הוא מסביר גם קושיות מסוימות, קושיות שכליות שאנשים יכולים להיות להם קשיים לקבל את היסוד, זה הדבר הראשון. אחר כך בא עוד פסקה שאומרת, אבל מה עושים עם כל הפסוקים שעומדים לכאורה להיפך?

הסוד הגדול של הרמב"ם: הנשמה שחיה לעולם ועד

ואני חושב שיש כאן סוד גדול אחד שהרמב"ם אומר אותו דווקא בספר המדע כמה פעמים, שמלבד הגוף ומלבד כח החיים של האדם, שלפעמים קוראים לזה עצמו נפש או נשמה, שזה הלב, זרימת הדם, כל העניין, חיים שאינו גוף, אלא יש עוד משהו גדול יותר שנקרא ההשגה של אדם, החכמה, הנפש, הנשמה, יש דרכים שונות איך קוראים לזה, אבל זה החלק שאדם הוא כמו מלאך, וזה חי לעולם ועד. וזה קשה לאדם להשיג. קשה לאדם להשיג אלוקות, קשה לאדם להשיג נשמה טהורה בלי גוף.

דובר 1: איפשרו אני שומע משהו שמקליד.

הפרק השני של הרמב"ם: השאלה הלמדנית

דובר 2: אז, כן, אבל זה הפרק השני של הרמב"ם. הוא לא מדבר על הקשיים, הוא כבר דיבר על זה בפרק הקודם. עכשיו הוא שואל יותר כמו למדנית, משהו אומר, איך יכול הרמב"ם לומר שהעיקר... בוא נאמר בדיוק את הדבר שהוא אומר ומה הוא מביא לכאורה. הרמב"ם אומר שיעיקר השכר, השכר של מצוות, הוא רק מה שהוא קורא עולם הבא, שאצל הרמב"ם אחרים קוראים לזה עולם הנשמות, או הנשמה בלי הגוף. זה היחיד, עיקר השכר. האחר יהיה הטובה, הטובה שמקבלים ממצוות, מללכת בדרכי האמת, כמו שהרמב"ם קורא לזה. אז זה. לכאורה יש הרבה מקומות בחומש ובנביאים וכתובים שנראה שלא, שהטובה של קיום התורה היא דווקא כן דברים של הגוף. לכן הוא שואל את השאלה והוא אומר תירוצ.

דברי הרמב"ם

אומר הרמב"ם, "אחר שנודע שמתן שכרן של מצוות...". אחרי שאנחנו יודעים כבר את ההנחה שהנחה כאן בכמה פרקים האחרונים, שמתן שכרן של מצוות...

שכתוב בתורה, והתורה כותבת כמה פעמים... " כל התורה כולה כתוב הרבה פעמים... "

דובר 1: כן, את השיעור של הרמב"ם קוראים " כל התורה כולה".

דובר 2: מה קורה עם כל התורה כולה האחרת, כל התורה כולה המקורית? מה כתוב בה? כתוב כמה לשונות של, דומה ל – הרמב"ם לא מביא שום ציטוט, זה לא ציטוט, אבל זה כמו "אם תשמעו יגיע לכם", אם תשמעו לתורה תקבלו את השכר, "ואם לא תשמעו יקרה אתכם", יקרה לכם ההיפך. אילו? "וכל אותן הדברים בעולם הזה", וכל אותם דברים שהתורה אומרת שיבוא לכם שכר או עונש, הם רק דברים בעולם הזה, הם דברים של העולם, הם דברים עולמיים.

רשימת הרמב"ם של שכר ועונש בעולם הזה

כגון, כמו שכתוב בתורה הרבה פעמים, אם נעשה רצון ה' יהיה שובע, יהיה שבע.

דובר 1: כן, כמו שאנחנו אומרים כל יום ב"והיה אם שמוע", יהיה לאכול, "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת". ואם לא, יהיה רעב, "ועצר את השמים ולא יהיה מטר", יהיה רעב.

דובר 2: או הרבה פעמים בתורה כתוב, אם לא יהיה טוב יהיה מלחמה, ואם כן יהיה טוב יהיה שלום. מעניין, עוד דבר, הוא מתחיל בטוב ומסיים ברע, חוץ ממלחמה ושלום אומר הוא הפוך. ומלכות ושפלות.

דובר 1: אולי מלחמה היא טובה...

דובר 2: לא, מלחמה לא אומרת שמפסידים. מלחמה אומרת לומר...

דובר 1: לא, מלחמה לא אומרת שמפסידים. מלחמה אומרת שיהיה מצב מלחמה, לא יהיה מנוחה.

דובר 2: ומלכות, זה שיהודים יהיו מלכים, יהיו גדולים, יהיו על הגובה, יהיו גבוהים, ושפלות, הם יהיו מוכים ויהיו משועבדים תחת מלכויות. וישיבת ארץ ישראל, שיהודים ידורו בארץ ישראל, או להיפך, יהודים יהיו מגורשים בגלות.

דיון: הקטגוריות אינן בלעדיות

דובר 1: על זה יש מלחמה. יכול להיות שיהודים גרים בארץ ישראל אבל יש מלחמה. יכול להיות שיהודים לא גרים בארץ ישראל אבל יש שלום. יכול להיות שיהודים גרים בארץ ישראל אבל בשפלות, כמו שהיה הרבה פעמים יהודים היו תחת הרומאים, תחת אמריקה היה בעל הבית, וכן הלאה. הוא לא המלך, הוא לא בעל הבית.

דובר 2: או הרבה פעמים זה יותר ספציפי להצלחת מעשה, "ואבדה".

דובר 1: אדם, כתוב איזה סוג שכר הוא מתכוון כאן?

דובר 2: אבל בכירור, "ואבדה" זה תלמודך בידך, "למען תצליח בכל אשר תעשה".

דובר 1: כן.

דובר 2: "ואבדה" או לא להיות הצלחה. "ושאר כל דברי הברית", או כל שאר דברי הברית פירושו מה שכתוב בפרשת האזינו, או באחת התוכחות, שהתורה מסיימת, "דברי הברית", דברי הברית זה תוכחה, כן.

אז קשה, אמרנו שיעיקר השכר, שהשכר של המצוות הוא חיי העולם הבא, וכאן כתוב חיי העולם הזה.

תירוץ הרמב"ם: "כל אלה הדברים אמת היו ויהיו"

כן, אומר הרמב"ם כן: "כל אלה הדברים אמת היו ויהיו". כל אלה הדברים, כל אלה הדברים של עולם הזה, כמו שובע ורעב, מלחמה ושלום, הם אמת, הם היו, כשיהודים היו טובים היה טוב, וכשיהודים לא היו טובים לא היה טוב. "ויהיו", זה עדיין יהיה כך. וזה אמת גם שבימות המשיח יהיו כל טובות התורה.

דיון: מה פירוש "אמת היו ויהיו"?

דובר 1: כן, בפרק האחרון, אבל לפני כן קצת כן.

דובר 2: "...והטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה'..." והטובה שנזכה לה אם נשמור דרך ה'. וסתם מצוות, מצוות זה כל המצוות המעשיות, עשה ולא תעשה. דרך ה' זה האמונות. דרך ה' זה "והלכת בדרכיו", כל ענייני המידות. "...והטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה..."

דובר 1: לא, הכתוב בתורה הולך על מתן שכרן או על הטובה, לא? דרך ה' הכתוב בתורה הוא הולך לפרש.

דובר 2: בסדר. "...היא חיי העולם הבא..."

דיון: הכפל לשון של הרמב"ם – מתן שכרן = הטובה שנזכה לה

מה זה? חיי העולם הבא. אני אומר תמיד את הפירוש של סוג הלשונות האלה של הרמב"ם, שהרמב"ם אומר ששני דברים הם אותו דבר. בדרך כלל כשהרמב"ם אומר כפל לשון, זה אומר, אני חושב שאני צודק, שהרמב"ם מתכוון לומר שזה אותו דבר. מתן שכרן של מצוות זה לשון חכמים, נכון? מתן שכרן של מצוות, לכאורה פירושו סתם, עושים מצוות. אומר הרמב"ם, לא, מתן שכרן של מצוות זה דרך אחרת לומר "הטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה". איזה דרך ה'?

דובר 1: אתה צודק, דרך ה' שאברהם אבינו כבר היה לו, הדרך של לחיות כמו אדם טוב.

דובר 2: אבל מהי דרך ה' שכתובה בתורה? המצוות. המצוות הן גם דרך ה' הכתובה בתורה.

זה מאוד מעניין, כי כאן עצמו טמונה הגדרה כל כך ברורה בין השניים. מתן שכרן של מצוות נראה כמו עסקה: אתה עושה מצוות, מקבל על זה שכר. זה כבר הרבה יותר מוגדר. זו טובה מסוימת, מדרגה מסוימת של טוב שאדם זוכה לה כשהוא עבד מספיק והוא שמר דרך ה'. נכון, וזה מה שחיי העולם הבא פירושו. זה פירוש, הרמב"ם מפרש. מתן שכרן של מצוות הייתי מפרש "הטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה".

הפסוקים של חיי העולם הבא וכתר

מהם חיי העולם הבא? הוא אמר הלאה, חיי העולם הבא, **שנאמר "למען ייטב לך והארכת ימים"**. "והארכת ימים" זה להיות בעולם שאף פעם לא מתים בו, חיים ארוכים. **"וכדי שלא תאמר"**, הוא אמר את שני הדברים בתחילת פרק ז', נכון?

הלאה, **"והנקמה שנוקם בה"**, גם העונש אמר הרמב"ם, מהי הנקמה? שנוקמים מהרשעים **שעזבו אורחות הצדק הכתובות בתורה**. הנקמה שקורית לרשעים שעוזבים את דרכי הצדק שכתובים בתורה, **"היא הכרת"**. זה שהנפש נכרתת ואינה זוכה לחיים הארוכים, **שנאמר "הכרת תכרת הנפש והיא עונה בה"**. הנפש שיש בה עוון הולכת להיכרת.

דיון: כרת – עונש או תוצאה טבעית?

דובר 1: אם כך קשה, הוא רק חוזר על מה שאמר רק פרק אחד לפני.

דובר 2: לא, זה מעניין, כי הפסוק אומר כן, שהנפש שיש בה עוון... זה נראה פחות כמו שכר או עונש, זה נראה יותר כמו שאפשר לפרש: הנפש מלוכלכת, יש בה עוון. אם כך ממילא לא יכולה הנפש להשיג ולקבל עולם הבא, לקבל חיים נצחיים. זה רק שלא קיים כמו מלוכלך. יש שניים, אני לא יודע.

דובר 1: פשוט מדבר הפסוק בעתיד.

דובר 2: לא, אבל הוא אומר "והאבדתי", ממילא הכרת היא כרת הנפש, שהיא לא יכולה, הנפש לא מסוגלת לשכר, להשגות אלוקיות. אבל הרמב"ם בעיקר מתכוון לכפל הלשון שהוא הביא, הכרת בעולם הזה והכרת בעולם הבא שהמדרש דורש.

השאלה: מה קורה עם הפסוקים של שכר בעולם הזה?

אומר הוא, אם כך, אומר הרמב"ם כך, יבוא יהודי, מישהו שלומד את השיעור, הוא שומע את השיעור, הוא אומר, "בסדר, אני מקבל את ההנחה של הרמב"ם. אבל איך זה מתיישב עם כל הפסוקים בתורה? מה יעשה

הלכה א (המשך) — "אין אותן הטובות סוף מתן שכר": עולם הזה אינו התכלית

אומר הוא, אף על פי כן, מכל מקום, "אין אותן הטובות הם סוף מתן שכר של מצוות". הטובות אינן הסיפור המלא, זה חלק מהסיפור, אבל זה לא הסוף, זה לא מתן השכר הסופי של מצוות. "ולא אותן הרעות הן סוף הנקמה שנוקמים מעובר על כל המצוות". הרעות, הדברים הרעים שקורים כעונש, אינם סוף הנקמה, אינם הנקמה הסופית שנוקמין מעובר על כל המצוות.

החילוק בין "סוף" (תכלית) ו"אמצעים" (אמצעים)

מה שהוא רוצה בעיקר לומר, והוא הולך להניח זאת באריכות כדי שנוכל להבין, כי אם לא מתבלבלים מהאריכות. הרמב"ם אומר דבר פשוט. החילוק הוא סוף והאמצעים, או כמו שהרמב"ם אומר בהקדמה, יותר באנגלית, "הסוף" ו"האמצעים", או באידיש, היכי תמצא והתכלית.

במילים אחרות, הרמב"ם אומר, בוודאי, תכלית. במילים אחרות, שכר על מה? על זה שאדם הוא אדם טוב, שהוא יהודי טוב, ועל אורחות הצדק ככתוב בתורה וכו'. הגמול על הכל הוא רק עולם הבא.

אבל כדי להיות מקיים עולם הבא, צריך להיות לו עולם הזה. אי אפשר ללמוד, בעולם הבא לא מקבלים שכר, כמו שהוא אומר, עבודת ה' אינה בעולם הבא. או להיות אדם טוב לא הופכים בעולם הבא. כדי להיות מקיים עולם הבא, צריך קודם להיות לו עולם הזה.

ממילא, הברכות הן כדי שיוכל לעשות, לא בינתיים, שיוכל, זה על ידי זה, זו הכנה לשכר הגדול יותר. זה בוודאי אמת, לא רק עד הפונדק, לא מגיעים לפונדק אחרת. זה גם חלק מההכנה. זו ההכנה, וזה דווקא כך, כי הוא הולך להביא את הפסוק "אין שכר בשאול", אין... וכשמתים לא יכולים להיות צדיק ולא רשע, צריך להיות אדם שהוא יצור חי.

הלכה א (המשך) — "אלא כך היא עצת הדברים": הסברו של הרמב"ם על השיטה

אז זה החילוק העיקרי. בוודאי כתוב בתורה שיקבלו את כל הדברים הטובים האלה, זה באמת יבוא. אבל התורה אינה על זה, זה לא כדי שיהיה לנו עולם הזה טוב. והשכר הוא גם רק שלב כדי שנגיע לעולם הבא.

אומר הוא, **אלא כך היא עצת הדברים**, כך אני הולך להסביר זאת, וזו הדרך להבין זאת. אומר הוא, **הקב"ה נתן לנו תורה זו**, כן, הקב"ה נתן לנו את התורה, והתורה נקראת **עץ החיים**, העץ שממנו יוצאים חיים, זה אומר חיי העולם הבא.

"דעה גמורה נכונה" — לא רק אמונה פשוטה

כל העושה בה, כל הכתוב בה, ויודעו דעה גמורה נכונה, מי שעושה כל מה שכתוב בתורה, והוא יודע את התורה, אבל הוא יודע את התורה לא סתם שטחית, אלא הוא יודע אותה **דעה גמורה נכונה**, הוא מבין את חכמת התורה, סודות התורה נכונה, חכמת המציאות, גמורה נכונה **לאפוקי** מי שיודע רק באופן של אמונה פשוטה, זו לא דעה נכונה, זו לא דעה גמורה, **זוכה בה לחיי העולם הבא**, אז התורה מזכה אותו בחיי העולם הבא.

"לפי גודל מעשיו וגודל חכמתו"

וחיי העולם הבא גם אין זה **one size fits all**, אלא **לפי גודל מעשיו וגודל חכמתו יהיה זוכה**, השגתו לעולם הבא תהיה, שכרו לעולם הבא יהיה לפי כמה שהיו מעשיו וחכמתו.

אבל בואו נזכור, כי הרמב"ם אומר זאת בהרחבה והוא מכניס כאן דברים שהעולם לא תופס, הרמב"ם אומר שעולם הבא לא מקבלים על קיום מצוות, אלא, בוודאי צריך לקיים את כל המצוות, אבל צריך גם, זה לא מספיק, צריך לדעת מה כתוב בתורה, במילים אחרות, סודות התורה וחכמת התורה, וצריך לדעת זאת דעה גמורה, בלי זה לא מקבלים עולם הבא. כך כתוב כאן מאוד ברור.

הלכה א (המשך) — "והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש"

אמת זה דבר מעניין. אמת זה לא דווקא מה שיהיה. אמת זה מה שמופשט, אמת שאינו חי גוף, הוא תמיד אמת. סוג האמת הזה הוא "היו ויהיו", זה היה, זה אומר שאתה אומר שפעם היה טוב, "ויהיו", זה עוד יהיה טוב, ולא רע. גם אולי מתכוון הרמב"ם שלא תחשוב שהברית בטלה, כמו שדתות אחרות חושבות, חלילה, זה עדיין אמת.

ואולי מתכוון הוא "ויהיו" גם אפילו בימות המשיח. ואחרי ימות המשיח יכול עדיין להיות מלחמה. אם אז יהודים, אם יהודים יהיו טובים יבוא משיח, אבל אחר כך יהודים ימשיכו, הם לא יאבדו את הבחירה, ואם יהודים לא יהיו טובים, תבוא גלות חדשה או שפלות חדשה וכן הלאה.

"ובזמן שאנו יושבים ועוסקים בתורה, יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולן", יבואו אלינו טובות העולם הזה, כל טובות העולם הזה יבואו אלינו.

"ובזמן שאנו עוברים עליהן, תקרא אותנו ותגישנו אלינו", בלשון נקרא, תקרא עם אל"ף, **"תקרא אותנו ותגישנו אלינו הרעה שכתוב"**, כמו שכתוב בפסוק

הלכה א (המשך) — "היו ויהיו": הברית תקפה לעולם

דבר אמיתי שיהיה אמת, שאינו פשט אמת שאינו חי אגב, הוא תמיד אמת. סוג האמת הזה הוא **היו ויהיו** — זה היה. זה אומר שאתה אומר פעם היה טוב, ויהיו, זה עוד יהיה טוב, או זה עוד יהיה טוב ולא רע.

גם אולי מתכוון הרמב"ם, שלא תחשוב שהברית בטלה, כמו שאולי דתות אחרות חושבות. חלילה, זה עדיין אמת.

ואולי מתכוון הוא ויהיו גם אפילו בימות המשיח, ואחרי ימות המשיח יכול עדיין להיות מלחמה. אז יהודים, אם יהודים יהיו טובים יבוא משיח, אבל אחר כך יהודים ימשיכו לא יאבדו את הבחירה. אם יהודים לא יהיו טובים, תבוא גלות חדשה או שפלות חדשה או משהו כזה.

הלכה א (המשך) — "יגיעו" לעומת "תקרא": הדיוק של השגחה פעילה והסתר ההשגחה

"ובזמן שאין אנו עוברים על מצוות התורה", אומר הוא, **"יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולם"**. יבואו אלינו טובות העולם הזה, כל טובות העולם הזה יבואו. **"ובזמן שאנו עוברים עליהם תקרא אותנו"**, יקרה לנו בלשון נקרה.

מאוד מעניין, הוא אומר תקרא עם אל"ף. תקרא אותנו, יקרה לנו **הרעות הכתובות**, כמו שכתוב בפסוק "כל הרעות הכתובות בספר הזה", יבואו אלינו.

הדיוק של "תקרא" ושיטת הרמב"ם בהלכות תעניות

הדיוק של תקרא אני רואה הוא דיוק טוב מאוד. אני עכשיו, כי ידוע הרמב"ם בהלכות תענית, שהוא מגיע לזה בסוף ספר זמנים, שטובות הן בכונה כביכול, כלומר, הקב"ה עושה שאדם ירגיש את השגחתו וכדומה. אבל רעות זה לא שהקב"ה עושה רעות, אלא זה הסתר ההשגחה, הקב"ה מסיר את ההשגחה. זה מתייחס, "והלכתי עמכם בקרי", הרמב"ם מפרש.

כך אומר הרמב"ם בשניהם, כן. קודם גם הוא אמר "יקרה אתכם". ממילא, "אם לא תשמעו יקרה אתכם". כן, "יגיעו" הוא ספר, אני שומר עליכם, זה יהיה בהשגחה, בדעת. ואם לא, יקרה לכם, לא שאני אעשה לכם רעות, אלא יקרה, בטבע יקרו לכם דברים רעים.

מקבילה לעולם הבא

זה דומה למה שהרמב"ם מחזיק באמת גם לגבי עולם הבא. הוא מפרש עולם הבא, שכשהעונש הוא לא פשט שקורה עונש, אלא אין לך את השכר, אין לך את השארת הנפש, ממילא אתה אובד. אובד זה לא דבר שצריך לעשות באופן חיובי, זה מה שיקרה לבהמה, כמו בהמה.

פירוש אלטרנטיבי: "תקרא" בלשון קריאה

זה מאוד מעניין, כי הייתי חושב שתקרא הוא בלשון קריאה, לא בלשון מקרה. פירושו כמו שהעולם הוא הספר, ספר התורה של אלוקים. הקב"ה קורא, והספר הוא קורא אותו, וכשקורים מעשים בעולם הוא קורא אותו מספר העולם. כמו שכתוב "אודאי מלישן קריא וכו' ולך תהיה מקריא וכו'".

אז מה מוסיף הפסוק? הרמב"ם אומר שאחרי ש... אה, שטובות העולם הזה אומר הוא, כדבר אחרון, "צדקה תהיה לנו". אז טובות העולם הזה לא באות אחרי המצוות, אלא הן באות עם המצוות, כדי להוסיף ולהיות מסוגל לעשות עוד מצוות.

שכר מצוה מצוה. שכר מצוה הוא שאתה יכול לעשות עוד מצוה.

הלכה א (המשך) — הצד השלילי: עונש = הסרת האפשרות ללמוד

כך אומר הרמב"ם הלאה, "וכן יעניש", ועכשיו על השלילי, עכשיו על העונש: "וכן יעניש את עוברי התורה שימנע מהם התורה מדעתם", אם נעבור על התורה, הוא יסיר את התורה מהדעת שלנו, הוא לא יתן לנו להשתמש בדעת לתורה.

לא, להסיר את התורה מאיתנו, לא לעקור, הוא לא יסיר את כל הדעת שלנו לתורה, אלא מה אז? הוא יסיר את הדעת שלנו מ"עוסקים בה".

מה הכוונה ב"דעתם"?

אני מתכוון שאולי הוא מתכוון ב"דעתם" למעשה, כן, כי במילים אחרות, זו המילה שהוא אומר, הוא מביא בהלכות תלמוד תורה, הוא אומר "כל המקיים את התורה מעוני", זאת אומרת, בזמן שמקיימים, ואחר כך מקבלים את העונש, אז זה כבר... כשיש לך עדיין מה לאכול ואתה לא לומד תורה, אז הקב"ה יעשה לך שלא יהיה לך מה לאכול, שלא תוכל להמשיך לעשות תורה.

מקבילה להלכות תשובה פרק ו'

ולמעשה, המעשה שהוא אמר עכשיו, שכשמקבלים עונש לא יכולים ללמוד, זה בעצם מה שנאמר בהלכות תשובה פרק ו'. שנעשה עונש מהחטאים שלא יכולים לעשות תשובה. מבין?

נכון, זה גם עדיין חלק מאותו דבר, כי הם יכולים... זה הכל מעגל.

הלכה א (המשך) — "ובכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה"

ובכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה, כלומר, אם נעזוב את התורה, כשאנחנו עדיין יכולים, כשאנחנו מחליטים ברצוננו לא לעשות את התורה, ונהיה עוסקים בעולם הזה, נהיה עוסקים בהבלי הזמן, בהבלים שתלויים בזמן שעובר, בכל השטויות.

כעניין שנאמר "וישמן ישרון ויבעט", לא שזה זמני וזה נצחי, זה זמני וזה שטויות.

אנחנו קוראים את החדשות, מחר או שעתיים אחר כך החדשות לא נכונות. זה הבלים. קודם כל, כל הדבר שהחדשות מדברות עליו הוא שטויות עם לוקשן, איזה שקרן אמר שלאיראן יש פצצות. שנית, זה זמן, זה רק זמני. אוקיי, הוא לא מתכוון ממש לזה.

כעניין שנאמר - זה מה שכתוב בפסוק "וישמן ישרון ויבעט". זה אומר, הוא לא בעט כי היה רעב, אלא הוא בעט כשהיה שבע. בזמן שהיה שבע הוא עדיין יכול היה.

על זה העונש, שדינו אמת, הקב"ה שדינו אמת, ששופט אדם ביושר, היושר על זה הוא, שיסיר ממנו עונשם כל טובת העולם הזה, הוא יסיר ממי שעזב את הקב"ה את טובת העולם הזה, שהם חזקו גופו ולבו, כי זה עשה שהאדם יכול היה לבעוט ברוחב. **ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותם מלקנות העולם הבא,** כי הקב"ה לא יתן שאחרי שבעטת עם כל הטוב, אחר כך תתחיל להיות רוצה? לא, זה לא מגיע לך. מביא עליהם - הוא מביא רעות, **כדי שימנעו מלקנות העולם הבא, כדי שיאבדו ברשעם.**

דיון: איך זה מתיישב עם תשובה בסוף החיים?

דובר 1:

צריך להבין, הרמב"ם אמר בכל זאת גם שאפשר לעשות תשובה אפילו בסוף החיים. צריך לדעת איך זה מתיישב עם ההלכה היא.

אבל הרמב"ם אומר לך כאן את המסגרת, שאם כשעדיין יכולת ללמוד תורה, לא היו לך דאגות, היית מעדיף, בחרת עולם הזה על פני עולם הבא, הקב"ה יעשה שתמשיך להיות עסוק ותהיה מוכרח לבחור עולם הזה פשוט כי זה

אז זה המעשה הכללי, מי שהולך בתורה מגיע לעולם הבא, בוודאי. אז אם כך מה אני צריך?

אומר הרמב"ם, **והבטיחנו בתורה,** הקב"ה הבטיח לנו בתורה, **שאם נעשה אותה,** אם נעשה את התורה **בשמחה ובטובת נפש,** נעשה את התורה בשמחה ובנפש טובה, בחשק, **ונהגה בחכמתה תמיד,** זה משהו שהרמב"ם הולך להוציא הרבה יותר מאוחר, נחשוב תמיד בחכמה.

אומר הוא גם כאן, לעשות תורה ולחשוב בחכמת התורה. אפילו כשהוא אומר לנו לעשות, הוא מוסיף עוד דבר של שמחה וטובת נפש.

הסרת מכשולים והוספת עזרה

אומר הרמב"ם, מה יקרה, התורה מבטיחה לנו שאם נעשה כך, **שיעזרו אותנו,** הקב"ה יעזור לנו מצדו שנוכל באמת להשלים את עצמנו בתורה. ומה הוא יעשה? הקב"ה יסיר **כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה,** כל הדברים שמעכבים אותנו מלעשות את התורה ומללמוד את התורה, **כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן.**

זאת אומרת, אדם לומד תורה, אבל יש מאורעות העולם שמפריעים לו מלעשות עוד תורה. אומרת לנו התורה, ככל שתעשה את המקסימום שלך, תעשה את ההשתדלות שלך בלימוד תורה ועשיית תורה, הקב"ה יסיר את הדברים שמפריעים מלעשות עוד תורה.

וישפיע לנו כל הטובות, הוא ישפיע לנו את כל הטובות של שלום ושפע ובריאות, והוא ייתן לנו את כל הטובות **המחזקות את ידינו לעשות את כל התורה,** כגון **שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב.** הוא ייתן לנו, שנהיה שבעים ובשלוש, ושיהיה לנו מספיק כסף. לא כי זה השכר, אלא כי זה עוזר לנו להגיע לתכלית, זה עוזר לנו שנוכל ללמוד עוד יותר תורה, **כדי שלא נהיה עסוקים כל ימינו בדברים שהגוף צריך להם, אלא נהיה פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא.**

טיעון "הפרנסה"

זאת אומרת כך, אם אדם לומד תורה, אבל פתאום נעשית לו מחלה, הוא לא יוכל להמשיך ללמוד תורה. זה לא הוגן, כי הוא עושה את שלו, אבל הוא לא יוכל לזכות לעולם הבא כי הוא לא יכול היה להשיג. אומר הקב"ה, אם אתה הולך ללמוד, אני אדאג שלא תצטרך להיות עסוק עם הגוף. אני אדאג שהכל יהיה בסדר. ממילא תוכל לשבת פנוי ברוגע, כמו שכתוב בנביא שיהיו פנויים, שיהיה הראש רגוע כדי ללמוד חכמה ולעשות מצוות, כדי שנזכה לחיי העולם הבא. התכלית היא חיי העולם הבא.

אז מה שיש הנאה בעולם הזה אם לומדים תורה הוא גם ההכנה לשכר האמיתי שהוא עולם הבא.

"ללמוד בחכמה" — לא "ללמוד בתורה"

וכן, צריך לשים לב שלא כתוב כאן "ללמוד בתורה", כתוב **"ללמוד בחכמה"**.

הלכה א (המשך) — הפסוק "וצדקה תהיה לנו"

ובכן אנו אומרים בתורה, אחר שהבטיח בטובות העולם הזה, אומר הוא, אחרי שהתורה הבטיחה לנו טובות העולם הזה, כתוב בתורה, **"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת"**.

כך מפרש הרמב"ם את הפסוק, שאם נלמד את התורה, הקב"ה ייתן לנו צדקה, ייתן לנו טוב, כדי שנוכל להמשיך לעשות את מצוות הקב"ה, כדי שנוכל להגיע לעולם הבא.

"צדקה תהיה לנו כי", זאת אומרת, אם נקיים **"כל המצוה הזאת"**, הקב"ה ייתן לנו צדקה בעולם הזה כדי להיות מסוגל... אני מתכוון להיפך, הרמב"ם אומר "אחר שהבטיח". הקב"ה אמר קודם שנקבל כל מיני טובות בעולם הזה, והנקודה של זה תהיה "צדקה", שנעשה צדקה ומשפט, שנעשה את המעשים הטובים שמביאים לעולם הבא. כך הייתי מבין ממה שהוא אומר "אחר שהבטיח טובות העולם הזה".

"שכר מצוה מצוה"

אם היה כתוב עבודה עושר בשמחה, היו יכולים לחשוב שיש לו עדיין את הפשט הליטאי, הוא חושב שעושים מצוות והקב"ה נותן שכר.

דובר 2:

לא, הרמב"ם עצמו, למדנו את בעל התשובה, המעלה של בעל תשובה, כי הוא כבר טעם רע, ממילא זה בא לו קשה יותר. הרמב"ם יודע גם את הדבר של לפום צערא אגרא, ורואים את זה במיני מקומות אחרים.

דובר 1:

לא אמרתי שהוא לא יודע, אבל בעל התשובה גם יכול להיות מי שהוא יודע שזה באמת לא טוב, הוא ירד ונפל והתחיל.

דובר 2:

יש לך כאן שני אנשים, אחד שעובד מראה ואחד שעובד משמחה. שמחה היא לא יראה, אוקיי. מה אני מתכוון? אומר לך הרמב"ם הלאה.

דובר 1:

אבל הלאה, העיקר, שאין עבודה אלא בשמחה. עיקר התכלית היא הלאה, שאחרי שמקבלים מהקב"ה שפע, שיוכלו להמשיך לעבוד אותו.

הפסוק "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול"

תרגום לעברית

דובר 1:

אבל הוא מסביר, למה חסר החלק העליון הוא כדי להגיע לחלק העליון בדיוק? כי שאם לא יקנה, כאן כשנמצאים בעולם הזה, אם לא היה לו חכמה מעשים טובים, אז לא ומה יזכה אין לו במה לזכות בחיי עולם הבא. שנאמר, כאילו **מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול**. אחרי שמתים, ובשאול לא מתכוון כאן בגיהנום, דרשבון מתכוון אחרי המוות בקבר, אבל הוא מתכוון לומר אחרי הקבר, הוא מתכוון לרפאים.

זה אומר בואו כבר, אם משהו עשה מעשה וחשבון מדעת בעולם הזה הוא לא יעלה, הוא יהיה בצרור החיים. אם לא, הוא לא יעלה. מה כבר אפשר לעשות, כי הוא כבר לא יכול עכשיו לעשות שום דעת וחכמה, הוא לא יכול עכשיו לקנות מעשה דעת וחכמה.

זה מאוד יפה, כי הרמב"ם אמר שצריך להיות מעשה, וצריך להיות דעת וחכמה. מה הפסוק מונה כאן את... מעשה מה זה חשבון אני לא יודע, אבל דעת וחכמה אני מבין. אולי צריך להיות מעשה וחשבון ובדעת וחכמה. עכשיו אני הייתי אולי חושב מעשה וחשבון ובדעת ובחכמה. מי שורש ומחשבה. כן, אני לא יודע.

דיון: למה לא אפשר אחרי המוות?

דובר 2:

האם זה... מאוד מעניין החלק שמפריע לי משהו. למה לא שמנה. למה לא יכול שמנה וגוף לעשות מצוות. אני לא מבין אותך. אוקיי, בכל מקרה. הייתי אומר שצריך רק... כן?

דובר 1:

אני מעמיד את הבעיות שלי. מילא איך צריך גוף. בסדר צריך גוף. העיקר עבודה היא חכמה.

דובר 2:

כן, אבל העיקר עבודה היא חכמה. אז עכשיו יש לי בעיות ויש לי גוף. אז אוקיי, אני מת. אני לא יכול להיות לי גוף. הם יכולים רק לחשוב. אני לא יכול להיות לי שום ניסיון. למה...

דובר 1:

לא, אז אתה כבר לא יכול. זה פאני. לא. אין לך טרנס ולא קשה. אוקיי. אני לא יודע קשה. אני כשאני צריך להבין. אני צריך להבין צריך.

דובר 2:

שולל את ישוב הדעת, ותצטרך להיות עסוק עם ההישרדות שלך, וממילא בוודאי לא תוכל לזכות לחיי עולם הבא, כי לא יהיה לך דעת. לא חכמה, לא נשמה שאיתה אפשר לשרוד.

הפסוק "תחת אשר לא עבדת" - שלוש אפשרויות של עבודה

דובר 1:

אה, היות שכתוב בתורה **"ועבדת את ה' אלקיך אשר שלחך ה' אלקיך"**, **"תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל"**, כשהלך לך טוב לא עבדת את ה' מרוב כל. מה יהיה העונש שלך הוא שאחר כך תהיה עסוק בעבודה, ואז לא תוכל לעבוד את ה'. בחרת את העולם הזה, הקב"ה יעשה שתהיה עסוק עם העולם הזה, אבל זה גם עוד בנוסף תחת צרות. זה לא לעבוד את עצמך.

שלוש האפשרויות מעניינות: יכול לעבוד את ה', יכול לעבוד את עצמך, או יכול לעבוד את הרוסי, את הפריץ, את המחנה. מה? **"וישמך ישורון ויבעט"**, להתמלא. אז כשעדיין היית שבע ורגוע, רק בחרת עוד יותר וישמך ישורון, להיות עוד יותר שמן, ולא בחרת בה'. מה שהעונש יהיה הוא שתהיה עסוק בעבודת אויבך, ואז לא תוכל ללמוד.

מאוד טוב. אז זה ה"תחת". כן, מאוד טוב. זה מה שהוא לומד מהפסוק. הייתי צריך לשים את הפסוקים לפני כן. "תחת" על זה הוא "ולא עבדת", כי "ולא עבדת" הוא על "תחת". כן, זה נכון, הוא רוצה להוציא.

"בשמחה ובטוב לבב" - מה זה אומר עבודה בשמחה?

דובר 1:

וזה לכאורה גם "שמחה וטוב לבב" היא השמחה של טובת הנפש שהוא אמר קודם. אני לא יודע בדיוק מה הוא מתכוון, כי שם כתוב להיפך, הרמב"ם אומר אם עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב, אז זה תהיה עוד שמחה וטוב לבב. נכון? זו המילה. צריך להבין.

נמצא, יוצא, שפירוש כל אותן הברכות והקללות הוא על דרך זה, שכל הברכות והקללות שכתובות בתורה הן באופן הזה: **אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו, משפיע לכם את הברכות האלו ומרחיק הקללות, עד שתהיו פנויים להחכים בתורה ולעסוק בה, כדי שתזכו לחיי העולם הבא, ויטב לך לעולם**. שיהיה לך טוב, לעולם שכולו טובה, ותאריך ימים לעולם שכולו ארוך. ממילא יוצא שהוא זכה לשני עולמות, לחיי העולם הזה, והוא גם זכה לחיי העולם הבא, והפנים הוא די דומה.

דיון: שני פירושים ב"תחת אשר לא עבדת"

דובר 1:

אבל המעשה, הרמב"ם מכניס את זה. הפסוק **"תחת אשר לא עבדת"** מתכוון, איך לוקחים לפרש. אבל איך מפרשים את הפסוק? יש שני פירושים בפסוק. אפשר לפרש את הפסוק, שבזמן שהייתה שמחה, הלך טוב, כמו שהרמב"ם אומר, לא היה המעשה הראשון שלך עבודת ה' אלא שאתה עובד את התורה? מרוב כל, מרוב כל אומר כשהיה לך הכל טוב, אז יכולת לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב.

נכון, הוא אומר, יכול להיות, שבשמחה היא מחלוקת המפרשים, רוב המפרשים לא לומדים כך. יכול גם להיות שבשמחה היא דרך של עבודת ה'. אבל מה ההבדל? מה זה אומר לעבוד את ה' בשמחה ובטובת נפש? אז זה היום מהרמב"ם כאן גם, בשמחה ובטובת נפש שאתה עובד את ה' זה... איכשהו צריך להבין.

אני מתכוון שכשאדם עובד את ה' בשמחה זה אומר שהוא מבין כבר אז שהעיקר שלו הוא הנשמה שלו, שהעיקר שלו הוא הדעת שלו. אולי, אולי, משהו כזה. מאוד טוב. זאת אומרת השמחה היא לומר... שהשמחה מראה שהוא בודק את ה"מרוב כל", הוא יודע שזה זה. הוא שמח שהוא יכול לעבוד את ה', כי הוא יודע שזו הטובה האמיתית.

מאוד טוב. אז העבודה בשמחה לעומת עבודה לא בשמחה היא מי שידע, כמו עובד מאהבה ולא מאהבה, כמו שהוא הולך לומר בפרק י'. נכון, הפרק הבא.

אוקיי? הוא יכול לומר משהו. הרמב"ם אומר כך, אין דבר כזה, אתה אומר אני אומר אין סתירה, לא, יש כן סתירה.

הרמב"ם אומר אין דבר כזה שתהיה לך עולם הזה רע ועולם הבא טוב. אין דבר כזה. אם היה דבר כזה, התורה לא הייתה אומרת הבטחות על עולם הזה טוב.

הסדר הרגיל הוא, אתה אומר שזה מסודר לכלל ישראל, אבל ליחידים זה לא נכון. אבל הרמב"ם אומר, הדרך שזה הולך היא, שאו שיש לו שני העולמות כן, או שני העולמות לא. זו הדרך.

עד כדי כך, שעד שהקב"ה רוצה להעניש מישהו, הוא לא יכול לקחת ממנו רק את עולם הבא, הוא חייב לתת לו, הוא חייב לקחת ממנו גם את עולם הזה, שנשמתו לא תהיה לה זמן לעשות עבודת ה'.

אותו דבר, אם הקב"ה רוצה לתת למישהו שכר, הוא לא יכול לומר, "אני אתן לך בעולם הזה היה לך חיים רעים, אבל בעולם הבא יהיה לך טוב." לא. הוא חייב לתת לו טוב קודם בעולם הזה, ועל ידי זה הוא יוכל להיות לו עולם הבא.

הקושיה של "לפום צערא אגרא" וצדיק ורע לו

דובר 2:

אתה אומר שאפילו מישהו הוא לא גברא אפילו הוא קשה, הוא יכול לעבוד חכמה. אפילו מי שיש לו יותר קל, הוא יכול לעבוד יותר חכמה כשזה הולך לו יותר קל. זו לא קושיה על הרמב"ם.

הקושיה היא קושיה גדולה יותר, לא רק על הרמב"ם, זו קושיה. אם יש שכר בעולם הזה, למה רואים צדיקים שלא מקבלים את השכר?

דובר 1:

הרמב"ם אומר שזה כך, בואו נדבר מה הרמב"ם אומר. הרמב"ם אומר שלא אפשר לקבל שכר. הצדיק, לא, עוד פעם, לא, עלמא.

דובר 2:

אתה אומר מה זה אומר "לפום צערא אגרא"? לפום צערא אגרא אומר שאפילו למישהו אין כסף, זה אומר שהוא לא יכול להקדיש קצת זמן ללמוד?

דובר 1:

הרמב"ם מתכוון אבל למשהו שחסר לו. כמה שחסר לו בעולם הזה, חסר לו גם בעולם הבא, כי לפי ערך החכמה שקונה בעולם הזה וכו'.

החזון איש כדוגמה

דובר 2:

אז אתה גם תודה שהחזון איש עם העניות שלו השיג יותר נפש מהשכן שלו שהכל הלך לו טוב ולמד קצת. זו לא הנקודה. השכר שלו על עולם הבא עדיין יכול להיות גדול יותר מהשכן שכן היה לו בעולם הזה.

דובר 1:

החזון איש עצמו, הרמב"ם אומר, אבל בוא, אני לא יודע, בואו לא נגיד שמות, כי זה מבלבל את השיחה כשאומרים שמות. אני מתכוון, בכל מקרה, מה שהרמב"ם אומר הוא, מי שיש לו חיים רעים בעולם הזה, יש לו גם תמיד חיים רעים בעולם הבא. המילה "תמיד" הוא אומר. והוא אומר שזה קורה.

יוצא מן הכלל

דובר 2:

כמו בכל דבר יש יוצא מן הכלל, והוא מדבר על קדושי עליון.

דובר 1:

לא, עזוב את קדושי עליון, זו דרך של חשיבה. אנחנו מדברים עכשיו בבירור. אתה מסכים? זה תמיד כך. אם היה... זה לא תמיד כך. קצת, העולם לא נראה כך. הרמב"ם מניח דרך כללית שיכולה להתאים למקרים רבים מאוד, או לרוב המקרים. אבל יש בכל זאת מקרים ש...
דובר 2:

לא, אני מבין מה שאתה אומר. זה משהו להבין. ראשית, צריך להבין, משהו חסר עוד עם ההס, כשזה עוד טכני. יכול להיות. לא בגלל זה, התעסקו עם זה. תן לי לבצע, איפה הוא... צריך להיות טוב קטן יותר, מי שהוא גדול יותר, אולי תבין?

"ואם עזבתם את ה'" - העונש על עזיבת התורה

דובר 1:

כשאומרים עזבתם את ה', הוא אומר כאן את ההיפך העליון איך הקב"ה עושה את כל הדבר הזה עזבתם את ה' מה שעשית בעולם הזה נגד הקב"ה, כשהיהודים היו עסוקים במה שהם השקיעו במאכל ובמשתה ובסנונית ודומה להם, אז מה? מה אביא עליכם כל הקללות האלו, ואסיר כל הברכות, עד שיכלו ימיהם ויבלו ימיהם בהלה ופחד. זה ממש לשון התוכחה, כן, "בערב תאמר מי יתן בוקר... ופחד לבבך".

"ולא יהיה להם לב פנוי ולא גוף שלם". הרמב"ם אמר קודם שצריך להיות גוף שלם כדי לקיים את המצוות, וצריך להיות לב פנוי, הלב צריך להיות זמין וצריך להיות רגוע, לעשות המצוות, כדי שיוזכו בהם לחיי העולם הבא.

והוא אומר כך, "ששני העולמות", זה העונש הוא באותו אופן כמו השכר. למה? להיפך, הוא אומר, "שבזמן שהאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה וברעבון, אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוות שבהם זוכין לחיי העולם הבא".

דיון: האם אפשר להיות לו עולם הזה רע ועולם הבא טוב?

דובר 1:

זה מאוד מעניין, יוצא לפי הרמב"ם, אין דבר כזה, אומרים במדרש שהיהודים לקחו את עולם הבא והגויים את עולם הזה. אני מתכוון אולי אפשר ללמוד זאת אחרת, אבל מה הפשט?

אני מתכוון כך, הרמב"ם היה כנראה מודה שאם יש יהודי שהוא כן בחולי, והוא יושב והוא מצליח ללמוד, והוא מצליח להיות עוסק בחכמה, הוא צריך להיות, הוא צריך להיות, שהוא מקבל בעולם הזה, הוא מקבל בעולם הבא. אבל הוא אומר כך, "אינו מתעסק". אבל אם יש אדם שהצליח כן, הרמב"ם אומר שזה הכללי, זה בדרך כלל. אבל אם יש אדם שמצליח כן במלחמה או בחולי לעלות בחכמה, אז נפשו כן תהיה מוכנה לכל הדברים האלה.

החזון איש וגדולים אחרים בצרות

דובר 1:

בואו נדבר על חולי. אולי, אולי, אולי, אולי, אולי, אולי, נגיד, היהודים הבודדים שהם כן, היה מלחמת העולם השנייה בשואה, רוב היהודים באמת לא חשבו על הקב"ה. אבל אם היו היהודים הבודדים שגם באותן צרות הקשות ביותר הם עלו בהבנת החכמה ובהשגות אלויות, זה עולם אחר.

נגיד כך, קודם כל, אין דבר כזה יוצא מן הכלל. החזון איש התייחס, לא היו לו ילדים, הוא לא היה אדם שמח. הרמב"ם אומר שהוא כן היה, הוא היה גבוה יותר מהמדרגה הרגילה, הוא כן הצליח להתגבר.

דובר 2:

אני לא מסכים עם זה. אם זה היה אמת לא היה כל הקטע של דברי הרמב"ם נכון. בואו נגיד בבירור, בואו נגיד מה הרמב"ם מדבר באופן כללי. הרמב"ם יכול להחזיק אחרת מכל שאר היהודים הקודמים, אוקיי? הוא יכול לומר משהו.

הרמב"ם אומר כך, אין דבר כזה שאפשר להיות לו עולם הזה רע ועולם הבא טוב. אין דבר כזה. אם היה דבר כזה התורה לא הייתה אומרת כך.

הכלל של הרמב"ם: לא אפשר להיות לו עולם הזה רע ועולם הבא טוב

דובר 1:

אם כך, אם אתה עונה כך, אז כל הקטע של דברי הרמב"ם לא היה נכון. בואו נגיד כלל. הרמב"ם יכול להחזיק אחרת מיהודים אחרים שומרי תורה,

ללכת שניהם ביחד, הדרך הרגילה היא ששניהם הולכים ביחד. כך זה בפשטות, כך נראה מהרמב"ם בפשטות, אבל יש גם יוצא מן הכלל, בוא נמשיך הלאה. היוצא מן הכלל אין לו את הבעיה.

יש אנשים ששומעים אותנו

דובר 2:

זו אכזריות לומר כך, כי אסור לומר כך, יש אנשים ששומעים אותנו שאין להם.

דובר 1:

יש עוד, העולם לא התחיל ונגמר ברמב"ם. הרמב"ם מניח תורה יפה, אבל יש עוד חלקים שלא מתאימים לפאזל, ויש מקום גם להם, ובוא נמשיך ללמוד.

הסוגיה שנראית לנו אכזרית לא משנה את המציאות, זו בעיה מעניינת, זו מציאות. הרמב"ם מניח סיפור שיש באופן כללי. הקושיה היא קושיה גדולה יותר, זה סתם כך למה צדיק מקבל... רואים גם אנשים שהם צדיקים מקבלים את העונש, סתם זו קושיה על הרמב"ם.

דיון: הקושיה של צדיק ורע לו על הרמב"ם

דובר 2:

מישהו שנוהג לומר את הקושיה, בדיוק כמו שיש לו קשה בעולם הזה, יש לו קשה בעולם הבא. אוקיי, זה אמרת?

דובר 1:

לא, אתה לא מסכים עם הקושיה שלי. אם יש קושיה שצדיק הולך לו רע בעולם הזה, אתה חייב לומר שבעולם הבא ילך לו כן טוב. אולי באותה דרך שהקב"ה לא מבין תמיד כשהוא עושה רע...

לא, זה לבד לא מספיק, כי יש אנשים שיש להם כן צרות בעולם הזה, והם כן משלימים את נפשם, הם כן פנויים. יכול להיות שהם היו יותר פנויים אם לא היו להם יסורים, אבל הם עדיין יותר פנויים מהרבה מאוד אנשים שהם מאוד פנויים, אבל הם לא פנויים.

זו קושיה קשה, זו קושיית צדיק ורע לו, זה כל האנשים שאנחנו מחזיקים שהם צדיקים, אבל בכלל הם מקבלים עונש. יש עוד בעיה, זו בעיה קשה. הרמב"ם לא מדבר על הקושיה שלך.

הקושיה על המסגרת הגדולה יותר

דובר 2:

אני לא מסכים, כי הקושיה היא על המסגרת הגדולה יותר, שמי שהולך לו טוב בעולם הזה הולך לו גם טוב בעולם הבא. זה לא אמת, כי זה לא אמת, כי זה לא כך שכל האנשים יש להם מנוחה, והאמת היא שהם חושבים יותר. חשיבה לא כל כך קשורה למנוחה. זו הקושיה על הרמב"ם.

דובר 1:

אני חולק על כל הרמב"ם, מתחילה ועד סוף. אני חולק על כל הדבר. מה שהרמב"ם אומר שהתורה צריכה להבטיח טוב על עולם הזה כדי שיוכלו ללמוד, זה לא אמת. אפשר ללמוד בדיוק באותה מידה טובה עם עוני.

דובר 2:

זו שטות. בוודאי לא אפשר ללמוד באותה מידה טובה עם עוני.

דובר 1:

בוודאי יש הרבה אנשים שמתגברים, והם באמת לומדים, אבל זה היוצא מן הכלל. זה לא ההיתר של כל העניין. היוצא מן הכלל חייב להיות, אני צודק, אתה צודק שהיוצא מן הכלל חייב להיות, כי זה מתחיל את כל העניין. מי שמקיים את התורה מעוני, שהוא מתגבר, דרך זה הוא נעשה עוד, ולהיפך, ישמעאל שונא שאתה מדבר, זה היוצא מן הכלל שאתה מדבר. אבל ההיגיון העצמי הוא עדיין כך.

מה צריך לעשות?

דובר 2:

לא, בוא נשמע, זה לא אמת. כי בוא נבין, אם זה לא אמת, אם כך זה לא אמת שצריך להיות עולם הזה במנוחה ובנחת כדי ללמוד, כדי לדבר.

התנאי של גוף שלם

דובר 1:

זה כן אמת, צריך להיות גוף שלם. אתה יודע מה, שכח מדברים. גוף שלם, אתה מסכים? מישהו חולה, הוא יכול להיות צדיק גדול, חסיד גדול, הוא אף פעם לא אוכל חמץ בפסח. אבל המוח שלו לא עובד לו, הוא לא יכול לחשוב. והרמב"ם אומר שחשיבה היא תנאי לעולם הזה. יכול להיות הצדיק הגדול ביותר, שלא יהיה לו לא עולם הזה ולא עולם הבא.

למה לא? כנראה הוא חטא פעם. אתה תשאל, אתה לא יכול לשאול קושיות על צדיק ורע לו, אני לא יודע. אבל העובדה היא שזה אמת. אתה מסכים? כך אומר הרמב"ם. זה לא שמישהו היה חולה ואחר כך הוא יכול לחשוב. יש דבר כזה שמישהו חלש והוא לומד והוא מתגבר. הרמב"ם אומר שלכתחילה הוא צריך ללמוד תורה, בוודאי.

אנשים שחושבים בזמן מחלה

דובר 2:

יש אנשים שכשהם חולים הם חושבים עוד עשרת אלפים פעמים יותר מכל האנשים שרגועים והכל הולך להם טוב. כי חשיבה...

דובר 1:

אותם אנשים, דווקא אומר הרמב"ם, העשירות מונעת מאנשים שכשהולך להם טוב הם לא חושבים. הוא אומר שכל היום הם לא יכולים לחשוב ולא יכולים להיות. ועל זה אמרת התורה, הוא אומר. זה לא תמיד כך. אוקיי, הרמב"ם היה שואל קושיה. אבל אתה אומר שהרמב"ם אומר שההיגיון שהרמב"ם אומר הוא...

ההיגיון של הרמב"ם לפי מדרגות

דובר 2:

אדם שצריך לחשוב כלום והולך לו הכרת הטוב. הרמב"ם אמר לפי המדרגות. האדם שכן מחפש עולם הבא...

דובר 1:

בדיוק. אז עכשיו, בוא נלך לכל מדרגה שאנחנו מדברים. יש, מי שלא חושב כי הולך לו טוב, בסוף לא יהיה לו שילך לו טוב, וממילא הוא לא יחשוב, וממילא לא יהיה לו עולם הבא.

ולהיפך, מי שמקיים את התורה מעוני, בוודאי, השכר של החזון איש הוא שיהיה לו כן כסף. אם זה לא הצליח זו קושיה, אבל כך זה צריך לעבוד, שיהיה לו כן כסף כדי שיוכל להיות לו עולם הזה. ולכן הוא כן יהיה לו הרבה מנוחת הנפש דרך החזון איש. זה אולי השכר, זה לא נורמלי, זה אופן של שכר, זו מנוחת נפש עצומה.

אוקיי, אבל אני רק רוצה להוציא, זה לא מבטל את מה שאני אומר, שלפי הרמב"ם, מי שיש לו צרות בעולם הזה הולך ישר לגיהנום, לא לגיהנום, הוא הולך להיכרת בעולם הבא, כי לא אפשר, מעשה אחד של חשבון שכר ועונש, זה שהוא הולך לאבד בעולם הזה הכל, זה כבר עונש, זו לא דרך איך אפשר לקבל שכר. כך יוצא מהפרק הזה, כי לא זה כל העניין.

הרמב"ם מדבר תמונה כללית

דובר 2:

אתה אומר שזו קושיה נוראה, אבל הרמב"ם לא מדבר על מאה אחוז מהאנשים, הרמב"ם מדבר תמונה כללית, הוא מדבר מסלול של חשבון גם עם כל אינדיבידואל, אבל יש אנשים שלא מתאימים לפרק הזה, בוא נמשיך הלאה.

דובר 1:

היוצא מן הכלל, מי שאין לו קשר עם ישוב הדעת, זו לא הנקודה העיקרית שהרמב"ם אומר כאן אחרת מרוב היהודים האחרים, שהיא שאם למישהו יש חיים רעים, לא אפשר לפצות על הרעות בעולם הזה בעולם הבא. זה חייב

עכשיו שואל הרמב"ם, אפילו יותר קשה שאלה אחרת. אולי אתה מסכים שזו שאלה הייתי אומר יותר, הרמב"ם אמר קודם שימות המשיח הוא בסך הכל זמן שיהיה יותר שקט כדי שיוכלו ללמוד. שואל הרמב"ם שאלה, בשביל זה הרבי בכה שר' אלעזר בן עזריה יבוא בשביל כמה דולרים? מה קורה כאן? זה לא יכול להיות!

יש לרמב"ם תירוץ נפלא לפי היסוד שהוא אמר. ועכשיו נעשית יותר טובה השאלה שאמרת קודם על ימות המשיח. קודם אמרת שימות המשיח הוא זמן שיוכלו ללמוד יותר טוב, אבל זה לא התכלית, התכלית היא עולם הבא. אז למה מדברים כל כך הרבה על ימות המשיח? למה לא אומרים, למה לא לדבר ישר על הזוהר של עולם הבא?

דיוק בלשון: "נתאו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם"

דובר 1:

אומר הוא, **"נתאו כל ישראל, נביאיהם וחכמיהם"**. ממילא כל ישראל, אבל הנביאים והחכמים גם? ממילא הנביאים והחכמים הם כלל ישראל. למה צריך קודם לומר כלל ישראל ואחר כך לומר נביאים וחכמים?

השאלה על "ונתאו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם"

מה קורה כאן? זה לא יכול להיות. יש לרמב"ם תירוץ נפלא לפי היסוד שהוא אמר עכשיו.

אז עכשיו נעשה יותר טוב מה שהוא אמר קודם על ימות המשיח. קודם הרמב"ם אמר, ימות המשיח הוא פשוט זמן שיוכלו ללמוד יותר טוב. אבל זה לא התכלית, התכלית היא עולם הבא. אז למה מדברים על תאוה לימות המשיח? למה לא לדבר ישר על התאוה לעולם הבא?

אומר הוא, **"ומפני זה התאו כל ישראל, נביאיהם וחכמיהם"**. מילא כל ישראל אין ראייה, אבל נביאיהם וחכמיהם גם? אני מתכוון שהנביאיהם וחכמיהם הם כל ישראל שאני מדבר עליהם, ומדברים עליהם אחר כך. גם הרי "כל הנביאים לא נתבאו אלא לימות המשיח", הם מדברים כן כל הזמן על ימות המשיח.

הנביאים וחכמים ראו את האספסוף, שכמו, כן, חס ושלום, "כל ישראל יש להם חלק". הוא מתכוון לומר, כל ישראל פלוס נביאיהם וחכמיהם. הוא מתכוון לומר, כל הנביאים לא הבינו את זה? מילא כל ישראל, אבל נביאיהם וחכמיהם הבינו, היה להם נפש להבין שכר רוחני, הנאה רוחנית.

למה הם התאו לימות המלך המשיח, שהוא בסך הכל זמן שלא יהיה גלות, **כדי שיהיו נחים ממלכות הרשעה שאינה מנחת להם לישראל לעסוק בתורה ובמצות כהוגן?**

המשמעות העמוקה יותר של "מלכות הרשעה"

מלכות הרשעה מפריעה ליהודים מלעסוק בתורה ובמצוות כהוגן. כמו שלמדנו בהקדמה של הרמב"ם, שכשנתרבו הצרות, לא היה יותר את השכל להעביר תורה שבעל פה מדור לדור כמו שצריך להיות. ורואים שם שלגלות יש השפעה על תורה ומצוות.

אבל הם התאו לזכות לזמן שיהיה להם מנוחה, "וימצאו להם מרגוע". ממילא, התכלית עצמו גם לא המלכות. אכפת לי שיהיה לי ראש ממשלה יהודי? זה לא העניין. אלא ממילא שיהיה לי מרגוע, שהיהודים הפשוטים יוכלו ללמוד בשקט, ובעלי החכמה יוכלו להרבות חכמה, **כדי שיזכו לחיי העולם הבא**. אומר הרמב"ם, "לפי שבאותן הימים..."

אז זה כבר מספיק. כלומר, דבר אחד, הוא מסביר. ואחר כך מוסיף הרמב"ם שהמשיח גם יעזור לשיבות, הוא גם יעשה, הוא גם יהיה ראש ישיבה גדול. לא רק בשלילה להסיר את שעבוד מלכויות. אולי הוא מתכוון שהשעבוד מלכויות הוא הצרות שבאותו זמן? בפסוקי דזמרה, שני הדברים.

אבל הוא מוסיף לזה, שכשמתפללים על משיח, מתפללים בעצם על רבי טוב. כי משיח, חוץ מזה שהוא משיח, הוא באמת מלך טוב שהוא עושה לנו ארץ מנוחה.

מה צריך לעשות? זה נכון שהרבה יהודים גדולים לא הסכימו עם הרמב"ם דווקא בגלל הבעיה הזו. אפשר לחלוק עם הרמב"ם.

דובר 1:

שוב, הרמב"ם עושה שהסיפור בתורה שאנחנו אומרים "ויהי בימי שפוט השופטים" הוא מאוד יפה. עכשיו יש לנו קושיה שבמציאות רואים הרבה מאוד שזה לא מתאים. צריך להבין שאולי זה חלק מהסתרת פנים שאנחנו צריכים לחיות את האלף שנים האחרונות.

הבהרות נוספות

תרגום לעברית

דובר 2:

לא רציתי להתווכח. אני אומר שיש כאן שני דברים אחרים שלא מסתדרים. דבר אחד שלא מסתדר, מה שאתה אומר שהרמב"ם, בכלל הרי הרמב"ם, כי הוא אומר שמי שהולך להתגבר קצת יהיה עוד יותר טוב. אחר כך יש שאלה שנייה שלא תמיד מצליח כל התכנית. אוקיי, זו כבר שאלת צדיק ורע לו.

דובר 1:

רציתי לומר שאם אתה רואה אדם שיש לו ייסורים אבל הוא עדיין משלים את שכלו, בוודאי היה לו עולם הבא גדול יותר אם היה לו עכשיו, נניח, נניח כן נאמר למשל, נניח אם החזון איש היה לו חיים "קלים", הוא היה גם עשיר, הכל היה הולך לו, אולי היה מגיע להרבה יותר גבוה במדרגות של חכמה, היה לו עולם הבא גדול יותר. אבל זו לא ההיסטוריה שלנו.

אבל הרמב"ם שאומר שמי שיש לו צרות בעולם הזה נעשה עצבן, זה רק אם בגלל הצרות באמת הוא לא לומד כלום. אמת, אמת, זו אמת. דרך אגב, החזון איש יכול להיות שהיו לו חיים "קלים".

"לבבו פנוי" זה דבר אדיר

דובר 2:

באמת אם אדם מצליח להתגבר והוא מקבל עונש בעולם הזה, בכל זאת "לבבו פנוי", זה דבר אדיר. אף אחד לא חולק על זה. הרמב"ם אומר שבגלל זה צריכים לקבל חיים טובים יותר. אה, לא תמיד מצליח, זו כבר השאלה הישנה.

אבל יכול להיות בדיוק שהרמב"ם היה אומר שהחזון איש היו לו חיים כל כך טובים. אתה אומר שהיו לו רק צרות. החזון איש עצמו אומר שהיו לו "כל ימי ביסורים ומכאובים", אבל כעניו אני אתן לך לעבור בלי עין הרע, ואני אומר שהיו לו חיים טובים.

הרמב"ם מדבר על "הסיפור העיקרי" של שכר ועונש

דובר 1:

הרמב"ם בפרק הזה לא רוצה להיכנס לכל מיני מצבים. עדיין יש מצבים שאדם יכול להיות לו צרות ובכל זאת "לבבו פנוי". אבל התורה לא בנויה לאותו מצב. התורה בנויה שמי ש... "הסיפור העיקרי" של השכר והעונש הוא מה שהרמב"ם אומר כאן.

מעבר לחלק האחרון של הפרק

דובר 1:

ולכן, בואו נסיים. אז עכשיו בואו רק ננסה לומר מה הרמב"ם הולך לענות בחלק האחרון. עד עכשיו כבר ענינו, ואמרנו שרבי יהושע לא כל כך מסכים עם התירוץ. לא רק רבי יהושע, סתם יהודי.

שהשאלה, כשהרמב"ם אומר שצדיק שכרו בעולם הבא, אם כך למה התורה אומרת על שכר בעולם הזה? עונה הרמב"ם, לא בתור מטה, אלא בתור "אם תמצא". כדי שהשכר בעולם הזה יקבלו, ולהיפך, דרך העונש, שאין עולם הזה, שלא יזכו לשכר עולם הבא.

השאלה החדשה של הרמב"ם: למה מדברים כל כך הרבה על ימות המשיח?

דובר 1:

אמת. אז אם יש גם יופי, כל אחד יודע לחזור על הרמב"ם שמישיח יבוא בפיו יהרוג רשעים. איך הוא בפיו יהרוג רשעים? בגלל שמישיח יהיה רבי טוב, כמו שלמה וכמו דוד וכמעט כמו משה, והוא ילמד לא רק ליהודים, לגויים גם.

למה לא הגויים ירבו איתנו? הוא צריך ללמד לגויים גם. לא כתוב רק שהוא ילמד את הגויים, הוא ידבר ליהודים והגויים יקשיבו. הם יעמדו שם בצד ו"יקשיבו". זה חשוב, הם יבואו לשמוע, כן.

כן, אבל להיפך, זה חידוש גדול יותר. המעלה של היהודים היא שיהודים צריכים לשמוע את משיח. אבל הגוי, אותו לא מבינים, הוא בא רק כי הוא שמע שהוא דרשן טוב, שהוא מלמד דרך ה'. "כל הגוים" לא אומר כל העמים, אלא סתם כל עם ישלח את החכמים שלהם ללמוד מהיהודים. כן. יעשו "טרנצ'ים" גדולים כדי שיהיה מקום לכולם.

אבל אני מתכוון שיש יופי, כי "מלאה הארץ דעה את ה'". במילים אחרות, למה יהודים מתפללים על משיח? כדי שיהיה מנוחה ורבי טוב. הוא אומר, סתם יהודי פשוט חושב על משיח כי הוא רוצה כבר מנוחה, טוב. אבל למה נביא וחכם? כי רק חכם רוצה שכל העולם יבוא לחכמה.

התירוץ על השאלה — ימות המשיח הוא "עולם הזה חשוב"

אבל זה עדיין לא התכלית הסופי. סוף השכר כולו, טובה אחרונה שאין לה הפסק ולא גרעון, שאין לה הפסק, זה לא נגמר, ולא גרעון, לא חסר שום חסרון, זה עולם הבא.

אבל מה זה משיח? עולם הזה, זה משהו שקורה בעולם. אנחנו עולם כמנהגו נוהג, אנשים עדיין יהיה להם טבע העולם. שלמות מלכות תכלית ישראל, עם כל הדברים הטובים שהוא מנה מחכמה. טוב מאוד. מלכות ישראל אומר גם שהמשיח שהוא רבי טוב מאוד והכל.

אומר הוא, אנחנו מסכימים עם מה שחכמי הראשונים אמרו, "אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד". מה זה מביא שזה אומר מלכות, אבל זה לא אומר ששעבוד מלכיות זה לא דבר קטן, כי מלכות יכולה להביא איתה דברים טובים אדירים.

טוב מאוד. זה התירוץ על השאלה. למה רוצים ימות המשיח? אם ימות המשיח הוא בעולם הזה, התירוץ הוא כי זה עולם הזה חשוב. בעולם הזה צריך להיות בלי שעבוד מלכיות, וצריך להיות משיח שהוא רבי טוב, דרך זה אפשר ללמד לכל אחד את החכמה ואת דרך ה', ודרך זה אפשר לזכות לעולם הבא. טוב מאוד. וואו, הגבורה כבר אין. טוב מאוד, כן, צריך לעבוד.

דיגרסיה: גאולות קטנות ומשיחים קטנים

נו, דרך אגב, בדיוק כמו שיש כמו אתחלתא דגאולה, שהרבנים קוראים לזה גאולות קטנות, שיש קצת מנוחה מהגויים, יש גם משיחים קטנים. כן, שכשמתאספת קבוצה קטנה של יהודים, הם עוסקים במצוות, בשקט. מזה אומרים החסידים שכל רבי הוא בחינת משיח. מה זה משיח? הוא מלמד את דרך ה'.

ושאנחנו יכולים כאן לשבת וללמוד ואף אחד לא מפריע לנו. אני לא מתכוון לומר שאנחנו משיח, אבל אולי כן? עדיין לא. אבל אם הציבור ישלח מספיק ועוד נדרים ונדבות שנוכל להתזקק את השיעורים, ונוכל ללמוד יותר שעות ביום, ויהיה לנו מנוחה מהכל, ונוכל ללמוד תורה. כמו שהרב אמר, אם נחזיק בלימוד, הציבור ישלח כסף.

גויים שלומדים ממשיח ועולם הבא

אבל זה מעניין, הייתי חושב שלפי הרמב"ם יוצא שהגויים שיבואו ללמוד ממשיח יקבלו בסוף גם עולם הבא. בוודאי, חסידי אומות העולם, הוא אמר קודם, יש להם חלק לעולם הבא. אני אומר, אבל אם הם לומדים, אם הם לומדים ממשיח, כי הם צריכים להיות להם חכמת אלוקות יותר מסתם חסיד אומות העולם שהוא רק עושה, אבל הם צריכים להיות להם העיסוק שהוא אלוקות.

דרך אגב, מהרמב"ם במורה נבוכים שהוא אומר במקום אחד למה לא אומרים נבואה בגלות, דבר אחד יכול להיות שהקב"ה לא רוצה, או כעונש. אחר כך אומר הרמב"ם שהטבע הוא גם גורם. הרמב"ם אומר שנבואה צריכה להיות מתוך שמחה, ומי שיש לו עצב גדול, שמישהו מדוכא תחת מלכות הרשעה.

אני רוצה להוציא שמלכות הרשעה לא אומר רק שהמלכות עושה גזירה שאי אפשר ללמוד. המלכות עובדת על טיפשות, כל העולם חי על שטויות ועבודה זהה ומי יודע מה עוד שטויות ודברים אחרים. אדם לא יכול להרגיש שקט.

"מלאה הארץ דעה את ה'" — שלושת הדברים

והוא אומר, "ואותם הימים תרבה הדעת", יהיה יותר דעת וחכמה ואמת. שנאמר, "כי מלאה הארץ דעה את ה'". מה הם שלושת הדברים? העולם יתמלא בדעת ה'.

והוא אומר, "ולא ילמדו עוד איש את רעהו מלחמה", כן? לא, לא, לא, "לא ילמדו עוד איש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי". לא יצטרכו ללמד, אולי זו החכמה שהם יהיו להם. דעת. אה, כתוב גם אצל זרע דוד דעת, אוקיי.

לא, לא, לא, "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר", יש להם שם גם דעת וחכמה. דעת וחכמה הוא גם הכנה לאמת, כאילו דעת וחכמה להבין את האמת.

שלוש המעלות של משיח — מלכות, חכמה, נבואה

איך אומר הרמב"ם, איך יהיה דעת וחכמה? "כשיעמוד המלך המשיח מזרע דוד", המלך שיקום מזרע דוד, יהיה "בעל חכמה יתר משלמה". אז מלכות מגיעה לו בגלל דוד, חוץ מזה הוא יקבל חכמה משלמה, יותר משלמה. "ונביא גדול קרוב ממשוה רבינו". גדול ממשוה רבינו אין. נביא גדול שקרוב למשה רבינו, הוא קרוב למדרגה של משה רבינו.

אז מלכות הוא ייקח מדוד, חכמה הוא ייקח משלמה, ונבואה הוא ייקח ממשוה רבינו.

לפיכך, לא האדם יהיה המודל שלו. לפיכך, "ילמד כל העם", הוא ילמד את כל העם, כי למישהו יש את החכמה, העם כפוף לו כי הוא המלך, והחכמה יש לו כמו שלמה, והוא ילמד נבואה, "ויורם דרך ה'", איך ללמוד דרך ה'.

הגויים בימות המשיח — שלום דרך דעת

לא רק היהודים, "כל הגוים", כל העמים וכולם יבואו לשמוע. בגלל זה לא יהיה מלחמה.

מעניין, הסיבה שהגויים יעזבו את היהודים היא לא בגלל מלחמה, אלא יש פסוק מפורש, תסתכל על הפסוק בישיעה, זה גם במקום אחר. שנאמר, "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים", וכל הגויים, "ונהרו אליו כל הגוים". כל הגויים יבואו.

מה כתוב אחר כך? "והלכו עמים רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' וגו' ויורנו מדרכיו", זה מה שהרמב"ם אמר, "ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה".

מה יהיה אז? "ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". אחר כך באה, כל הגויים יבינו חכמה "בסיסית", והיהודים זה ממש "בית יעקב לנו ונלכה באור ה'".

אני רוצה להוציא את מה שכולם מכירים את החלק הזה של נבואה, שיהיה שלום, אבל זה גם בא מדעת. אם יש מחלוקת, ילכו למשיח לשאול מה ההלכה, והוא יעשה כמו שהוא אומר, ולא יהיה שום ריב, שום מלחמה.

אז כל עוד אנחנו יודעים שאם באים כן עמים לארץ ישראל זה בגלל איזה "נשק איראני" חדש או איזה נשק מלחמה טוב יותר, הם עדיין רחוקים מהגאולה של מלכות בית דוד.

"בפיו יהרוג רשעים" — הסבר חדש

Generated by Shiur Upload Automation